

**Wat is de juiste vorm
voor een ideaal?**
STICHTING DEMOCRATIE EN MEDIA ALS FONDS

p. 09

De Tussentijd
STRATEGIE '26-'30

p. 06

**Mediasector pleit
eensgezind voor
nieuw mediabeleid**

p. 12

**Waarom we de overname
van RTL door DPG Media
hebben goedgekeurd**

p. 14

**Tijdlijn van SDM
door de jaren heen**

p. 20

**Uitneemposter
in het midden**

p. 19/22

- 04 | Een Keerpunt
VOORWOORD
- 06 | De Tussentijd
STRATEGIE '26-'30
- 09 | Wat is de juiste vorm
voor een ideaal?
TIEN JAAR STICHTING DEMOCRATIE EN MEDIA ALS FONDS
- 12 | Mediasector pleit eensgezind
voor nieuw mediabeleid
- 14 | Acht redenen waarom we de
overname van RTL door DPG
Media hebben goedgekeurd
VERANTWOORDING
- 19 | Uitneemposter
VOOR IEDEREEN DIE OOK VINDT DAT ONZE DEMOCRATIE
EN VRIJE MEDIA NOOIT VANZELFSPREKEND ZIJN
- 20 | Tijdlijn
SDM DOOR DE JAREN HEEN

11	Raad van toezicht
13	Bijeenkomst Oneigenlijke Verkiezingsbeïnvloeding
14	Partnerschappen
16	5 februariherdenking
17	Pilot Fonds Burgerbewegingen beëindigd
23	Reflectiesessies Journalistiek
23	'Big tech is stealing your voice'
24	Afscheidsinterview Ila Kasem
26	Reflectiesessies Democratische Rechtsstaat
26	SDM adopteert cel in Oranjehotel
27	Niet buigen, niet bukken
27	Vrij, Onverveerd
28	Portret Jet Roosenburg
30	Portret Ahmed Abu Artema
32	Media voor Democratie
33	Gedicht
34	Gesteunde initiatieven
35	Vermogensbeheer
37	Staat van baten en lasten over 2025
38	Woordgraptogram
38	Het team

Colofon

Aan deze uitgave werkten mee: Lisa Peters (eindredactie), Wout van Zaale (eindredactie), Nienke Venema (voorwoord), Yvonne Zonderop (verantwoording), Kees Elands (art direction), Amber Smeele (fotografie), Mick Koopman (art direction), William van Giessen (grafisch ontwerp), Wiegertje Postma (eindredactie & interview), Jan van Tienen (interview), Wisse Beets (woordgraptogram), Ernestine Comvalius (gedicht) en Sjoerd Raaijmakers (eindredactie & Acht Redenen RTL overname).

Een keerpunt

In de meer dan tachtig jaar dat Stichting Democratie en Media (SDM) bestaat, waren de vraagstukken rond ons medialandschap en onze open democratische samenleving zelden zo prangend.

Nienke Venema – directeur-bestuurder

Volgens het jaarlijkse rapport van het Zweedse V-Dem Institute bewogen in 2025 maar liefst 44 landen richting autocratie – een kwart van alle landen ter wereld. Ter vergelijking: in 2005 waren dat er nog 12. In dezelfde periode veranderde digitalisering de rol van media ingrijpend. Mondiale techbedrijven die onze democratische waarden niet onderschrijven, kregen ons informatielandschap steeds verder in handen. Hun winstgedreven algoritmes bepalen in toenemende mate welke informatie ons wel en niet bereikt. Daarbij nemen ze geen enkele verantwoordelijkheid voor de content die zij verspreiden, hoe misleidend of extreem die dikwijls ook is.

Met hun monopoliepositie beïnvloeden deze techbedrijven niet alleen het publieke debat, maar ook de advertentiemarkt. Volgens de Mediamonitor 2025 van het Commissariaat voor de Media gaat inmiddels 86 procent van alle digitale advertentie-inkomsten naar deze platforms, met ingrijpende gevolgen voor de verdienmodellen van private mediabedrijven. De opkomst van generatieve AI zet deze ontwikkeling verder in een stroomversnelling.

Deze ontwikkelingen roepen fundamentele vragen op. Is er over vijf jaar nog een pluriform journalistiek medialandschap om te beschermen, met sterke publieke en private spelers? Stevenen we af op een toekomst waarin AI-agents het nieuws voor ons scrapen, duiden en serveren, volledig gepersonaliseerd en afgestemd op onze eigen voorkeuren en overtuigingen? Wat gebeurt er wanneer we steeds minder grip krijgen op onze informatiestromen? En als onze gedeelde werkelijkheid langzaam fragmenteert?

“Do not obey in advance” schreef Timothy Snyder in zijn boek *On Tyranny*. Ook al worden we soms overspoeld door onzekerheid over de toekomst, we zijn het aan onszelf en aan elkaar verplicht om ons er niet bij neer te leggen. Die opdracht nemen we bij SDM serieus, en gelukkig steeds meer anderen met ons. Alleen gezamenlijk kunnen we deze grote uitdagingen aan.

Een jaar voor in de boeken

2025 was voor SDM een jaar van grote beslissingen en een nieuwe koers.

De eerste helft van het jaar stond in het teken van de overname van RTL

Nederland door DPG Media. Die leidde terecht tot discussie, want het gaat wel over de bescherming van onze nieuwsvoorziening. Ook wij hadden aanvankelijk bedenkingen: moest DPG Media nog groter worden? Gaandeweg kwamen we tot de conclusie dat schaalvergroting noodzakelijk is om tegenwicht te kunnen bieden aan grote internationale techbedrijven. Bovendien zou RTL anders waarschijnlijk in handen komen van een buitenlandse streamingsdienst, met louter interesse in *Videoland*. Voor RTL Nieuws, voor miljoenen Nederlanders een dagelijkse nieuwsbron, zou dit weinig goeds betekenen.

Bij DPG Media heeft RTL Nieuws inmiddels gelukkig een goed thuis gevonden. We zijn blij dat de ACM de overname heeft goedgekeurd, en met de stevige voorwaarden waaronder dat is gebeurd. Als ideëel aandeelhouder hebben wij ons daar actief voor ingezet.

In de tweede helft van het jaar nam SDM het initiatief voor een brandbrief aan informateur Sybrand Buma, namens het hele Nederlandse medialandschap. De brief werd ondertekend door 24 bestuurders uit de mediasector: van Sven Sauvé van RTL Nederland tot Martha Riemsma van het ANP, van Lucien Brouwer van de NPO tot Eugenie van Wiechen van FD Mediagroep en Pieter Elshout van *De Groene Amsterdammer*. Dat alle private én publieke partijen zich zo eensgezind achter één boodschap schaarden, was ongekennd.

We schreven: 'Onze samenleving verliest haar greep op een waarheidsgetrouwe en pluriforme informatievoorziening door de dominante rol van mondiale techbedrijven. Dit vormt een ernstige bedreiging voor de democratische weerbaarheid, maar ook voor de strategische autonomie en daarmee de veiligheid van Nederland.'

Uit allerlei hoeken volgden instemmende reacties op deze boodschap. Dat stemde hoopvol. We hebben nu nog de kans om een nieuw, toekomstbestendig medialandschap vorm te geven. Daarom zetten we ons als SDM in voor een gepast vervolg, waar mogelijk altijd gezamenlijk.

Herbezinning

Al langer voelen we bij SDM dat de veranderingen van deze tijd zo fundamenteel zijn, dat ze vragen om een grondige herbezinning op onze rol. Onze statutaire opdracht, onder andere geformuleerd door

oprichters van het illegale *Parool*, is daarbij nog altijd opvallend actueel: het beschermen van een pluriform en opiniërend medialandschap, in dienst van de liberale democratische rechtsstaat.

Decennialang gaf SDM in de eerste plaats invulling aan die opdracht als uitgever van journalistieke titels. Toen ik eind 2014 aantrad als directeur, kreeg ik een nieuwe opdracht mee: bouw een professioneel fonds in de geest van de statutaire opdracht. In de bijna twaalf jaar die volgden, steunden we met trots en overtuiging honderden initiatieven, gedragen door vele moedige, creatieve, betrokken mensen. Toch hebben we besloten om per 2026 afscheid te nemen van deze rol. Dat besluit namen we niet lichtvaardig.

Wat we dan wél gaan doen? Als organisatie met een eigen vermogen verkeren we in de bijzondere positie dat we volledig onafhankelijk kunnen opereren en uitsluitend het algemeen belang dienen. Dat geeft ruimte om ons de komende jaren directer in te zetten voor een goed functionerend medialandschap, in dienst van onze democratie. Hoe we die rol precies gaan vormgeven, zal zich met tijd verder uitkristalliseren. Daarbij vinden we het belangrijk om wel steeds verantwoording te blijven afleggen over de keuzes die we daarin maken, en de impact die we nastreven.

Beweging

Boven mijn bureau hangt een citaat van Hannah Arendt, wiens denken ik diep bewonder *“The ideal subject of totalitarian rule is not the convinced Nazi or the dedicated communist, but people for whom the distinction between fact and fiction, true and false, no longer exists.”*

Die woorden, decennia geleden geschreven, voelen bijzonder urgent. Toch kijk ik met vertrouwen vooruit. Niet omdat de uitdagingen kleiner worden, maar omdat diezelfde urgentie mensen weer in beweging brengt. En beweging, dat weten we bij SDM al tachtig jaar, is waar verandering begint. 🌍

De tussentijd

Stichting Democratie en Media over een samenleving tussen verval en vernieuwing. De strategie '26-'30 toegelicht.

Er zijn periodes waarin de contouren van het bekende langzaam vervagen, zonder dat het nieuwe al zichtbaar is. Historici hebben daar een woord voor: interregnum. Een tussentijd. We leven er middenin.

Het zijn jaren waarin oude zekerheden hun vanzelfsprekendheid verliezen. De instituties die decennialang houvast boden, van parlementen tot kranten, van publieke omroepen tot rechtbanken, staan onder druk. Niet omdat ze niet meer functioneren, maar omdat de wereld waarin ze functioneren fundamenteel is veranderd. Omdat we als samenleving nog zoeken naar de taal, de structuren en de verbeelding om daarmee om te gaan.

Het onzichtbare verlies

De digitale transformatie wordt vaak besproken in termen van vooruitgang: sneller, slimmer, meer bereik. En terecht, de voordelen zijn reëel. Maar zoals we pas tientallen jaren na de Industriële Revolutie de bijwerkingen herkenden – zo als kinderarbeid, milieuschade, stedelijke armoede – zo beginnen we nu pas langzaam de onvoorziene prijs van digitalisering te zien.

Het internet verandert alles wat het aanraakt. Het verandert hoe we communiceren of informatie delen, hoe we

verbinden, vertrouwen opbouwen, besluiten nemen. Het heeft onze publieke ruimte hervormd tot een arena van aandacht, gestuurd door algoritmes die niet zijn ontworpen om te informeren, maar om vast te houden. Wat prikkelt, wint het van wat klopt.

De gevolgen zijn sluipend maar ingrijpend. Gemeenschapszin erodeert. Het vertrouwen in gedeelde feiten neemt af. De grenzen tussen journalistiek en entertainment, tussen feit en fictie, tussen nieuws en mening vervagen systematisch. Nu generatieve AI zijn intrede doet, wordt iedere burger potentieel een publiek van één: opgesloten in een werkelijkheid die op maat is gesneden, maar door niemand is gecontroleerd.

De levensader onder druk

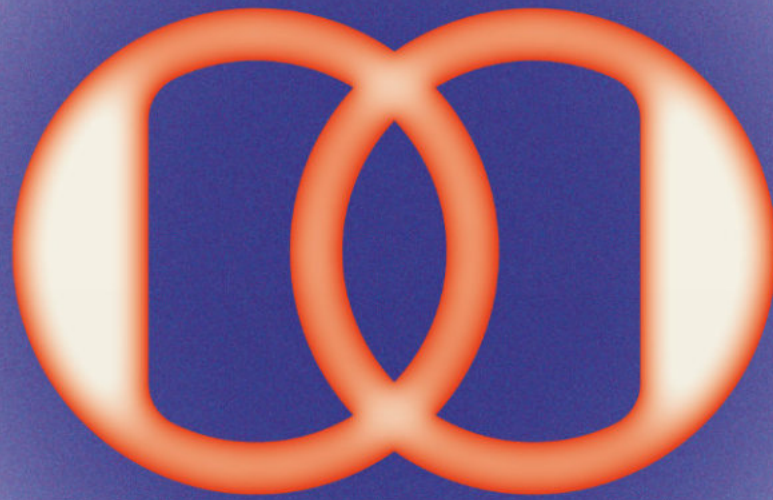
Media zijn de levensader van een democratie. Betrouwbare journalistiek bevraagt machthebbers, maakt maatschappelijke kwesties zichtbaar en stelt burgers in staat zich te informeren en met elkaar van gedachten te wisselen.

Zonder die functie is er geen democratische meningsvorming mogelijk.

Nederland beschikt nog over een sterk en divers mediaveld. Het grootste deel van de Nederlanders raadpleegt volgens het Nationaal Kiezersonderzoek maandelijks vier verschillende online nieuwsbronnen. Dat is niet vanzelfsprekend, en het vraagt onderhoud.

Want de druk neemt toe. Meer dan tachtig procent van de digitale advertentie-uitgaven in Nederland gaat naar een handvol internationale tech-bedrijven: Alphabet, Meta, TikTok. Die bedrijven nemen geen verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van hun informatie, en laten zich nauwelijks aanspreken op de effecten van hun gedrag. En dat terwijl ze een steeds groter deel uitmaken van de informatievoorziening van Nederlandse burgers.

Nationale mediabedrijven opereren daarmee in een speelveld dat structureel tegen hen werkt: ze zijn afhankelijk van platforms voor zichtbaarheid, maar verliezen hun in-

komsten aan diezelfde platforms. Of dat betekent dat de vorm van het traditionele mediabedrijf binnen een aantal jaar volledig verdwijnt, valt te bezien. Maar het is helder welke kant het opgaat.

De vraag die zich opdringt, is fundamenteel dan een bedrijfseconomische. Het gaat niet alleen om het overleven van mediabedrijven, het gaat ook om de vraag welke digitale infrastructuur uiteindelijk onze publieke sfeer bepaalt: algoritmes van techreuzen waar niemand zeggenschap over heeft, of een medialandschap dat is gestoeld op democratische waarden.

Meer dan journalistiek

In het gesprek over de rol van de media binnen de democratie valt de nadruk vaak op journalistiek. Begrijpelijk, want journalistiek is de meest zichtbare schakel. Maar media-voor-democratie is een breder begrip. Documentaires, podcasts, culturele media, literaire tijdschriften, lokale omroepen: ze maken maatschappelijke thema's op uiteenlopende manieren zichtbaar en bespreek-

baar. Ze sluiten aan bij de leefwereld van een breed publiek en dragen bij aan een geïnformeerde samenleving.

Juist daarom is ook de toenemende druk op de *Nederlandse Publieke Omroep* zo zorgelijk. Bezuinigingsplannen en interne belangenstrijd maken haar kwetsbaar. Ze belemmeren de ruimte voor visie, innovatie en experiment; precies de kwaliteiten die nodig zijn om relevantie en publiek vertrouwen te behouden.

Tegelijkertijd moet de gehele sector zichzelf de lastige vragen stellen. Hoe onderscheidt journalistiek zich nog van andere vormen van content, nu informatie overal beschikbaar is? Wat is haar specifieke meerwaarde? Hoe blijft ze relevant, betrouwbaar en zichtbaar voor een breed publiek? De tijd dat gold 'het staat in de krant, dus het is waar' ligt ver achter ons.

De democratie als onaf project

De tussentijd beperkt zich niet tot het medialandschap. Ook de liberale democratie, die

“ ”
**Wat prikkelt,
wint het van
wat klopt.**

sinds de Tweede Wereldoorlog het ideologische fundament van het Westen is, verliest aan overtuigingskracht.

Niet omdat haar principes niet meer deugen. Menselijke waardigheid, universele rechten, individuele ontplooiing, democratische besluitvorming: het zijn waarden die het beschermen waard zijn. Maar de democratie worstelt met interne tegenstrijdigheden en kwetsbaarheden. Ze is op de proef gesteld door financiële crises, de klimaatcrisis, de pandemie en verschuivende geopolitieke verhoudingen. En ze stuurt steeds vaker verdedigers het veld in die vooral de status quo willen bewaken, in plaats van een toekomst te schetsen die inspireert.

Dat is een probleem: kwaadwillende, ondemocratische partijen begrijpen de nieuwe mediarealiteit beter dan veel democraten. Ze weten hoe de aandachtseconomie werkt, en zetten (mis-)informatie strategisch in om verwarring te zaaien, te verdelen, vertrouwen te ondermijnen. Het antwoord van democratische leiders hierop is vaak behoudend en

technocratisch, een boodschap die burgers nauwelijks weet te raken.

Het reële gevaar is dat het democratisch project verschrompelt tot een verdedigingslinie, terwijl autocratische leiders de verbeelding monopoliseren. Dat gevaar hoeft geen werkelijkheid te worden, maar dan is wel een andere benadering nodig. Niet verdedigen wat was, maar formuleren wat kan zijn. Democratische vernieuwing als actief project, niet als nostalgisch verlangen.

Hoe krijgen burgers weer vertrouwen in een vrije, democratische toekomst? Hoe dragen we democratische waarden uit op een manier die past bij een digitale tijd? Hoe krijgen burgers meer invloed op het democratische proces? Dat zijn de vragen die nu beantwoord moeten worden. Want de burger zal onze democratie moeten willen opeisen, hij is niet alleen van bestuurders en politici.

De vraag wie dit oppakt

Er zijn meer partijen die zich met deze vraagstukken bezighouden. Wetenschappers en publicisten, activisten, beroepsorganisaties en toezichthouders, denktanks en ministeries – ieder vanuit eigen expertise en eigen belang.

De vraag is dus niet *of* iemand dit oppakt. De vraag is wie deze partijen samenbrengt – op een onafhankelijke manier, zonder eigenbelang, zonder aandeelhouders, met genoeg slagkracht om ook te blijven staan waar anderen moeten buigen.

Stichting Democratie en Media is in een unieke positie om die rol te vervullen, als actieve kracht midden in het speelveld. Geworteld in de geschiedenis van de illegale verzetskrant *Het Parool* en uitgerust met de onafhankelijkheid en financiële middelen die een grote daadkracht mogelijk maken. Met een breed netwerk in media, journalistiek, overheid en kennisinstituten.

Van fonds naar aanjager

Dat is geen vanzelfsprekende positie. Het is een keuze, en een die een ontwikkeling markeert. SDM maakt sinds haar oprichting in 1944 een transitie door: van media-eigenaar zonder winst oogmerk, via aandeelhouder en subsidiefonds, naar een organisatie die steeds actiever initieert, agendeert en faciliteert.

De komende jaren zet SDM de volgende stap in die ontwikkeling. Niet langer primair een fonds dat initiatieven van anderen financieel versterkt — hoewel dat waar nodig blijft gebeuren — maar een gezaghebbende organisatie met een duidelijke inhoudelijke focus op het samenspel van media en democratie. Een organisatie die het gezamenlijke denken over de democratie van morgen en overmorgen stimuleert. Die denkruimte creëert en gesprekken voedt met relevante, vernieuwende inzichten.

Concreet richt SDM zich daarbij op drie niveaus. Ten eerste: De spelregels voor een solide infrastructuur voor media, moeten beleidstechnisch, juridisch en technologisch kloppen met de huidige, digitale realiteit. Ten tweede: een zelfbewuste en weerbare mediasector die in staat is zichzelf opnieuw uit te vinden. Het gaat niet alleen om bescherming, maar ook om transformatie. Ten derde: stimulerende en vernieuwende inhoud die het publieke denken voedt over de toekomst van de liberale democratie.

Activiteiten

Die ambitie vertaalt zich in vier kernactiviteiten. Ten eerste: **beschermen**. Onze onafhankelijke en pluriforme media zijn een groot goed. Net als onze democratie en rechtsstaat. Maar het is geen gegeven dat ze dat ook blijven. We bewaken een pluriform medialandschap dat in dienst is van de democratische rechtsstaat. Wij beschermen journalistieke onafhankelijkheid tegen commerciële en politieke invloeden. We komen in actie tegen totalitaire tendensen die de democratie ondermijnen. In welke vorm dan ook.

Ten tweede: **onderzoeken**. Hierbij richten we ons op de goed geïnformeerde burger, als voorwaarde voor democratie en als primaire doelgroep voor media. We richten ons op de relatie tussen burger en media en tussen burger en democratie en daarmee ook hoe media en democratie elkaar beïnvloeden. We geven opdracht tot onafhankelijk onderzoek over de relatie tussen media en democratie. We zijn een plek waar kennis over media en democratie samenkomt. Beleid en debatten worden zo gevoed met nieuwe inzichten op basis van feiten.

Ten derde: **vernieuwen**. De huidige technologische tijd stelt niet alleen media voor nieuwe vragen, maar de democratische rechtsstaat zelf. Hoe verhouden we ons tot AI, sociale media en de macht van grote techbedrijven? Wij nemen daarin positie in — als gesprekspartner, als stem, als aanjager van vernieuwing. Niet alleen in de manier waarop media werken, maar ook in de manier waarop democratie werkt. We stimuleren het denken over de democratie van morgen en overmorgen.

En ten vierde: **samenbrengen**. Voor sterke media en een stabiele democratie hebben we elkaar nodig. Wij organiseren bijeenkomsten, zetten programma's op en brengen netwerken bij elkaar. Zo faciliteren we als onafhankelijke speler noodzakelijke gesprekken en ontmoetingen, en zetten we mensen aan het denken en in beweging.

Beschermen alleen is niet genoeg meer

De tussentijd is ongemakkelijk. Ze dwingt tot keuzes die niet meer kunnen wachten, terwijl de uitkomsten ongewis zijn. Maar overgangperiodes zijn ook momenten van radicale vernieuwing. In tijden van onzekerheid ontvouwt zich de unieke kans om onze denkkaders te heroverwegen en opnieuw vorm te geven.

SDM kiest ervoor die kans te grijpen. Niet uit alarmisme, maar vanuit de overtuiging dat democratie en vrije media actief beschermd moeten worden. En vanuit het besef dat beschermen alleen niet genoeg is. Er moet ook gebouwd worden: aan nieuwe antwoorden, nieuwe verbindingen, nieuwe vormen van publiek gesprek.

Zo kunnen Nederlanders hun democratisch burgerschap uitoefenen op basis van gedeelde feiten en een publiek debat dat hen werkelijk dient. Dat is waar we naartoe werken met iedereen die dat belang deelt.

Omdat een democratische rechtsstaat en vrije media nooit vanzelfsprekend zijn. 🌍

Wat is de juiste vorm voor een ideaal?

Over tien jaar Stichting Democratie en Media als fonds met directeur-bestuurder Nienke Venema

Op haar eerste dag bij Stichting Democratie en Media, in 2015, werd er een grote, grijze brandkast opengetrokken. Daaruit kwam een doos met afscheidsbrieven en identiteitsbewijzen van een aantal van de dertien mannen die op 5 februari 1943 door de Duitse bezetter werden gefusilleerd, na het eerste Paroolproces. 'Dat was nogal een indrukwekkende introductie', zegt SDM-directeur Nienke Venema hierover. 'Maar die krijgt iedereen die hier komt werken'.

Elf jaar later is Venema nog steeds directeur van SDM. In die tijd leidde ze de stichting door verschillende fases: van een fonds dat vooral aanvragen beoordeelde, via een proactieve financier die zelf op zoek ging naar kansen, naar een eigenstandige organisatie in het Nederlandse medialandschap. Al die tijd bleef de stichting ideëel gedreven aandeelhouder in *DPG Media* en *De Correspondent*.

Hoe heeft de stichting de afgelopen jaren vorm gegeven aan de idealen van de oprichters van de stichting? En waar loop je tegenaan bij weerstand of een veranderend maatschappelijk speelveld? Daarover vertelt Venema.

Hoe het begon

Het vormgeven van idealen begint met een goede historische basis. Toen Venema in 2015 bij SDM binnenkwam, was er naast de archiefkast nóg een belangrijke link met het verleden: mede-oprichter Wim van Norden. 'Hij overleed helaas een half jaar nadat ik aantrad. Gelukkig heb ik hem meerdere keren gesproken, en zelfs nog eens stevig met hem gediscussieerd over een zin uit de statuten. Dat leek hij wel te waarderen.'

Van Norden was nauw betrokken bij het illegale *Parool* in de Tweede Wereldoorlog, en daarna jarenlang directeur, later van PCM Uitgevers. Ook bleef hij tot zijn zeventigste bestuurslid van de stichting.

Toen moest hij aftreden, maar bleef hij erevoorzitter. Op het toilet in zijn huis aan de Reguliersgracht hing een kopietje met de tekst van artikel 1 van de grondwet. 'Dat raakte me', zegt ze. 'Wim had altijd in de journalistiek en media gewerkt, maar het was niet artikel 7 dat er hing, over de vrijheid van meningsuiting, maar artikel 1, over gelijke behandeling en het verbod op discriminatie. De verbintenis tussen gelijkwaardigheid van alle mensen aan de ene kant en vrijheid van meningsuiting, en een open pluriform debat aan de andere kant, vormt voor mij de ziel van een gezonde democratie.'

Venema was direct aangetrokken tot het ideaal van SDM: het bevorderen van een goed functionerende, democratische rechtsstaat en de rol van media daarin. De onafhankelijke positie van de stichting is daarbij een groot voordeel: SDM beschikt over een eigen belegbaar vermogen van zo'n 140 miljoen euro en heeft geen geldverstrekker, geen eigenaar en geen kiezers om verantwoording aan af te leggen.

“ ”
We kunnen nu
nog iets doen
en straks niet meer.
Zo voelt het.

Wel een raad van toezicht natuurlijk. 'Wij hebben alleen onze missie om na te streven', zegt Venema. 'Dat is waanzinnig, én het is een gigantische verantwoordelijkheid. Want hoe zorg je er dan voor dat je tegenspraak blijft houden, dat mensen je blinde vlekken blijven aanwijzen, dat je voldoende *gechallenged* wordt? Dat actief blijven opzoeken zie ik als een continue opdracht.'

Hoewel haar eerste taak in 2015 het opzetten van een fonds was - een plek waar partijen met een plan om de democratische samenleving te versterken konden aankloppen voor ondersteuning - zat ze de dag vóór ze officieel begon onverwacht in een *call* over de vraag of SDM wilde investeren in *NRC Media*. Mediahuis, een groot Belgische mediabedrijf met kranten als *De Standaard* en *De Limburger*, wilde het overnemen van investeringsmaatschappij Egeria en zocht Nederlandse partners. Aanvankelijk stuitte het voorstel binnen het toenmalige bestuur op weerstand. Maar in de maanden die volgden wist Venema, toen 31, samen met één medestander, voldoende steun te verwerven. "NRC had een goed huis nodig en er waren geen andere serieuze kopers," zegt ze hierover. "Als SDM daarin een constructieve rol kon vervullen, dan vonden wij dat we die moesten pakken. Dat heeft gelukkig goed uitgepakt."

SDM als fonds

Venema is trots op wat er met het fonds is bereikt. "Wij steunden initiatieven waar we in geloofden, maar ergens anders weinig kans maakten." "Omdat ze te afwijkend waren, of te radicaal."

Het fonds begon met het uitzetten van oproepen binnen een thema, waar partijen met een plan op konden inschrijven. De eerste riep op tot meer diversiteit in media: "Er was net een onderzoek geweest van NRC waaruit bleek dat slechts 3 procent van de journalisten van kleur was. Dat moest beter, vonden wij." Er moest een meer *level playing field* komen, waarin verschillende stemmen even luid konden klinken. Inclusiviteit bleef een belangrijk thema voor SDM. Onder meer een driejarig programma tegen moslimdiscriminatie volgde. De backlash op de stichting was stevig: op sociale media, op bogs als *GeenStijl* en *The Post Online*, en zelfs in de Tweede Kamer, waar PVV-politicus Martin Bosma Kamervragen stelde over de ANBI-status van de stichting.

Maar het fonds trok zich er niets van aan, en vaak was SDM een van de eersten die durfden in te stappen in plannen van anderen. Het financierde clubs als PILP (dat juridisch strategische procedures voor mensenrechten voert), The Black Archives (een historisch archief gewijd aan zwarte cultuur en geschiedenis in Nederland), en Privacy First (dat zich inzet voor online privacy). Het steunde ook Stem op een Vrouw (voor meer politieke representatie van vrouwen), de Shell Papers (onderzoek naar de nauwe banden tussen Shell en de Nederlandse staat) en Bureau Burgerberaad (expertisecentrum voor democratische vernieuwing).

"Het is mooi om te zien dat als wij iets vernieuwends steunden, andere fondsen makkelijker instapten." "Dat we dat vertrouwen blijikbaar konden wekken.", zegt Venema. In een impactrapport dat de stichting in 2025 liet uitvoeren gaf 83 procent van de ontvangers aan daadwerkelijk maatschappelijke verandering te hebben bereikt, een getal dat extra gewicht krijgt omdat de evaluaties anoniem waren. 'Een causaal verband is altijd lastig aan te tonen, maar een aantal van de organisaties die we steunden zijn zeker lansbrekers geworden.'

Maar de tijd veranderde, en zo doemde de vraag op of projecten van anderen sponsoren nog altijd de beste keuze was om de idealen van de stichting vorm te geven.

Belangrijkste aanleiding voor deze herijking was de enorme druk die grote techreuzen zetten op ons medialandschap, en wat dit doet met ons publieke debat en onze democratie. "De missie van SDM heeft twee delen", zegt Venema. "Het bevorderen van een pluriform medialandschap in dienst van onze democratie aan de ene kant, en het beïnvloeden van de publieke meningsvorming in de geest van de rechtsstaat aan de andere. Dat tweede deel stond lang centraal in het fondsenwerk. Maar dat

eerste deel begon nijpender te worden, en steeds meer iets waar wij ons serieus toe moesten verhouden. Uiteindelijk kwam de realisatie: er zou eigenlijk een speler moeten zijn die dit oppakt. Wij zouden dat zelf kunnen zijn."

Tegelijkertijd kostte het fondsenwerk veel tijd en energie van de stichting: "Als je zorgvuldig handelt, moet je op iedereen reageren en alles serieus in overweging nemen, of het nou om een aanvraag voor 2000 euro gaat of een van 20.000 euro. En je moet goed blijven monitoren en evalueren, lessen leren. Dat deden we dus ook."

Beide goed blijven doen, bleek met beperkte tijd en middelen helaas niet mogelijk. Eind 2025 werd het fonds gesloten, met een zorgvuldige afwikkeling van lopende toezeggingen en oog voor de belangen van partijen die al geruime tijd steun ontvingen. Geen gemakkelijk besluit, maar wat Venema betreft gezien het tijdsgezicht wel het juiste. "SDM is niet opgericht als fonds, maar als hoeder van media in dienst van onze democratie. Het is fantastisch dat we zolang zoveel initiatieven hebben kunnen steunen, maar onze missie en positie vragen nu iets anders van ons. Wellicht dat dit in de toekomst verandert."

Eigenstandige organisatie

De overname van RTL Nederland door DPG Media vormde, samen met de analyse die SDM daarover maakte, een kantelpunt in Venema's denken over de missie van de stichting. In maart 2025 schreef ze over deze overname een opiniestuk voor NRC, waarin ze onder meer het belang van een pluriform, toegankelijk nieuwsaanbod benadrukte. Daarvoor zijn inkomsten voor private media onmisbaar, inkomsten die onder toenemende druk staan van de grote techbedrijven die nu slechts in handen zijn van een handjevol miljardairs. 'Ons informatielandschap werd niet eerder zo schaamteloos ingezet voor de commerciële belangen van de allermachtigsten', schreef ze.

Die nieuwe, meer proactieve koers en denkrichting leidde in november 2025 verder tot het sturen van een brandbrief aan informateur Sybrand Buma, mede ondertekend door 24 mediapartijen, waarin de formerende politieke partijen werden gewezen op het gevaar van buitenlandse techreuzen voor het medialandschap. "We zagen dat de samenleving haar greep verliest op een waarheidsgetrouwe en pluriforme informatievoorziening", zegt Venema, "en dat dit een ernstige bedreiging vormt voor de democratische weerbaarheid én de strategische autonomie van Nederland." De brief was historisch: het was de eerste keer dat alle Nederlandse media, publiek én privaat, zo duidelijk de handen ineen sloegen en gezamenlijk de politiek aanspraken.

Dat gevaar van mondiale techbedrijven is voor Venema tastbaar en concreet. "Chatbots zijn onaanspreekbaar, hallucineren en blijken gevoelig voor manipulatie. Algoritmes van sociale media sturen op polarisatie."

"En straks," zegt Venema, "heeft iedereen een persoonlijke AI-agent, die vooral schrijft voor andere AI-agenten. Dan verdwijnt de herleidbaarheid van informatie. Ik denk dat er nog een heel smal pad is. We kunnen nu nog iets doen om een gezond, aanspreekbaar medialandschap te beschermen en te versterken; straks niet meer. Zo voelt het."

Die kritiek op mondiale techreuzen, waarschuwingen over AI en algoritmes, het toewerken naar een toekomstbestendig medialandschap - hoe zouden de oprichters van de stichting daar tegenaan hebben gekeken? Is dat nu de 'juiste vorm' van verzet?

"Zo iets kun je natuurlijk nooit met volledige zekerheid zeggen", concludeert Venema nuchter. "Maar wat voor SDM altijd voorop staat, is het belang van een open, vrije samenleving." Van onze democratische rechtsstaat. Daar waren onze oprichters bereid om voor te sterven. En die kan niet zonder een gezond medialandschap." 🌍

Raad van toezicht

Goede governance is geen doel op zich, maar een voorwaarde om de missie van SDM te kunnen waarmaken. De raad van toezicht bewaakt die voorwaarden: hij staat naast het bestuur, denkt mee bij fundamentele afwegingen en draagt bij aan duurzame onafhankelijkheid. Het jaar 2025 heeft opnieuw laten zien hoe belangrijk een betrokken en kritische raad is. Niet als controlerend orgaan op afstand, maar als gesprekspartner bij beslissingen die de positie van SDM in het democratisch debat raken. Die rol vervult de rvt met gevoel voor urgentie, want de opgave die voor ons ligt, vraagt om structurele inzet.

Yvonne Zonderop (voorzitter) is auteur, adviseur en bestuurder met een lange journalistieke staat van dienst. Ze was onder meer parlementair verslaggever, chef van uiteenlopende deelredacties bij diverse media en lid van de hoofdredactie van de Volkskrant. Daarnaast was ze commissaris bij de FD Mediagroep en toezichthouder bij de NOS en bij Omroep Human. Ze is thans vicevoorzitter van de rvt van Instituut Clingendael. Op dit moment werkt Zonderop aan een boek over journalistiek.

Aartie Hoebal (lid – auditcommissie) is Directeur Fiduciaire Executie bij MN en ruim 20 jaar werkzaam in de financiële sector. Ze is haar loopbaan gestart als advocaat financieel recht bij Clifford Chance. Na ING Investment Management, Rabobank en De Nederlandsche Bank was zij werkzaam als Managing Director bij ABN AMRO. Aartie studeerde Rechten en Internationaal Juridisch aan de Universiteit Leiden. Ze volgde executive opleidingen aan de business schools INSEAD, Nyenrode en IMD. Daarnaast is zij opgenomen in de Top 50 Woman in Sustainable Finance en lid van Woman in Financial Services (WIFS) en SER Topvrouwen.

Ernestine Comvalius (lid – remuneratiecommissie) is elf jaar werkzaam geweest als directeur van het Bijlmer Parktheater. Voor haar bijdrage aan de podiumkunsten heeft ze een koninklijke onderscheiding en de ACT Award ontvangen. Ze vervult verschillende functies als toezichthouder en bestuurder binnen en buiten de kunstensector. Ze is onder andere voorzitter van The Black Archives, het internationaal literatuurfestival Read my World en het Hiphophuis. Ernestine studeerde sociale wetenschappen aan de Universiteit Utrecht en volgde de postacademische opleidingen Organisatiekunde en Verandermanagement. Nu is ze docent Creatief Schrijven.

Ot van Daalen (lid – auditcommissie) is onderzoeker en docent op het gebied van privacy en securityrecht bij het Instituut voor Informatierecht aan de Universiteit van Amsterdam. Daarnaast is hij rechter-plaatsvervanger bij de rechtbank Den Haag en oprichter van advocatenkantoor Root Legal. Eerder heeft hij Bits of Freedom heropgericht, was hij toezichthouder bij de Autoriteit Persoonsgegevens en werkte hij als advocaat bij De Brauw Blackstone Westbroek.

Ila Kasem (lid – remuneratiecommissie tot mei 2025) is managing partner bij Van de Bunt Adviseurs. Hij heeft ruime ervaring bij zowel de overheid als semipublieke organisaties als in het bedrijfsleven. Daarnaast bekleedt en bekleedde hij bestuurlijke en toezichthoudende functies bij Amnesty International, het Prins Claus Fonds, het Wereld Natuur Fonds, Lux et Libertas, Stichting Giving Back, Het Mauritshuis, Fonds Podiumkunsten en de Raad van Organisatie Adviesbureaus.

Doen we het goede op het juiste moment?

Jij zit toch bij Stichting Democratie en Media?', vragen mensen weleens. 'Wat doet die club?' Ik slik dan even, want SDM is veel tegelijk. De stichting komt voort uit een verzetskrant. Ze was eigenaar van een krantenbedrijf. Ze werd een fonds dat democratische initiatieven stimuleert en dat deelneemt in mediabedrijven. Alles in het teken van de goede werking van media voor de democratie.

In de afgelopen tijd is daar een dringend accent bijgekomen: SDM als actieve pleitbezorger voor betrouwbare en verantwoordelijke media vanwege een gezonde democratie. U treft er in dit jaarverslag de eerste voorbeelden van aan.

Deze actieve opstelling is een keuze waarover intensief is gesproken in onze rvt in 2025. Zo'n keuze heeft immers consequenties voor de mensen en organisaties die straks minder of geen geld meer van ons zullen ontvangen. Tegelijkertijd zien wij ook de kracht en de noodzaak van deze koers. Betrouwbare informatie en verantwoordelijke media spreken niet langer vanzelf. Mensen aarzelen welke bron ze nog kunnen vertrouwen. Dat maakt ze onzeker. De opkomst van AI maakt dit probleem enkel nijpender. SDM is als partij zonder belangen in de unieke positie om op te komen voor betrouwbaarheid en verantwoordelijkheid. Het is bovendien passend, vindt de rvt, dat een stichting die voortkomt uit verzet zelf een actievere rol oppakt als media voor democratie onder druk komen staan. De consequentie is dan helaas dat er minder tijd, geld en menskracht overblijft voor andere activiteiten.

Buitenlandse techgiganten bepalen een steeds groter deel van ons mediadiet. Ze laten zich niet aanspreken op hun sturende algoritmes. Zo wordt onze publieke ruimte 'een door techbedrijven voortgestuwde modderstroom', zoals columnist Kustaw Bessems beeldend schreef. De gevolgen voor onze democratie zien we dagelijks: meer polarisatie, meer discriminatie, meer wantrouwen, minder algemeen belang.

Tegen deze achtergrond kon de rvt ook instemmen met het voornemen van DPG (waarvan wij minderheidsaandeelhouder zijn) om RTL Nederland aan te kopen. Het nadeel van verdere machtsconcentratie in de media vonden wij uiteindelijk minder zwaar wegen dan het risico dat RTL zou worden verkocht aan een buitenlandse streamingdienst die Videoland zou overnemen, maar die RTL Nieuws waarschijnlijk zou opdoeken. Zonder RTL - dat een gewaardeerd alternatief biedt voor NPO en NOS - zou het Nederlandse medialandschap in onze optiek serieus verarmen. Deze conclusie vergde grondige discussie in onze raad. We waren daarom verheugd dat de ACM onze denkwijze kon volgen, en de overname onder voorwaarden goedkeurde.

Dit alles heeft van het bureau van SDM veel inzet en flexibiliteit gevraagd in het afgelopen jaar. Gelukkig konden we vaststellen dat de nieuwe accenten vrijwel meteen in goede aarde vielen. Dit verdient een woord van dank van de rvt.

Onze oprichters wilden dat de organisatie zich steeds zou afvragen: doen we het goede op het juiste moment? De vraag komt regelmatig aan bod in onze vergaderingen. Het maakt het lidmaatschap van de rvt mooi en uitdagend tegelijk. Helaas moest onze zeer gewaardeerde Ila Kasem zijn lidmaatschap neerleggen wegens onverenigbaarheid met andere activiteiten. Hij blijft gelukkig een samenwerkingspartner van SDM. Zijn opvolger hopen wij in 2026 te benoemen. ●

Yvonne Zonderop – voorzitter raad van toezicht

Mediasector pleit eensgezind voor nieuw mediabeleid

Op initiatief van Stichting Democratie en Media werd samen met de directies van alle grote Nederlandse media – publiek en privaat – op 20 november 2025 een unieke, eensgezinde brief aan informateur Sybrand Buma en de onderhandelaars van D66 en CDA geschreven.

Onze oproep luidde: maak, in het belang van de rechtsstaat, de veiligheid van informatievoorziening een urgent thema in de formatiebesprekingen. 'Onze samenleving verliest haar greep op een waarheidsgetrouwe en pluriforme informatievoorziening door de dominante rol van mondiale techbedrijven. Dit vormt een ernstige bedreiging voor de democratische weerbaarheid, maar ook voor de strategische autonomie en daarmee de veiligheid van Nederland.'

Volgens de briefschrijvers zetten generatieve AI-toepassingen een nog ingrijpendere transformatie van informatievoorziening in gang dan sociale media al deden. Burgers die online informatie zoeken, krijgen hun antwoorden steeds vaker van een op AI gebaseerde zoekmachine, chatbot of virtuele assistent, in plaats van journalistieke of andere redactioneel gecontroleerde bronnen.

'Zoals we ook in de brief stellen: een volgende kabinetsperiode zal te laat zijn. Ons medialandschap komt steeds meer in handen van een paar machtige techgiganten. Niet Nederlandse redacties of journalisten bepalen straks welke informatie mensen bereiken, maar Amerikaanse en Chinese bedrijven die onze democratische waarden niet onderschrijven. Dat is een risico voor een betrouwbare informatievoorziening, en daarmee voor onze democratie en autonomie,' aldus Nienke Venema.

De brief is ondertekend door mensen als Sven Sauvé van RTL Nederland, Martha Riemsma van het ANP, Lucien Brouwer van de NPO, Eugenie van Wiechen van FD Mediagroep en Pieter Elshout van *De Groene Amsterdammer*. In totaal zetten 23 bestuurders uit de mediasector hun naam onder de brief, een unicum.

De brief had veel impact en werd al snel door talrijke media opgepikt. Ook onze huidige minister-president Rob Jetten reageerde en deelde de zorgen van de Nederlandse media over dominantie techbedrijven 'enorm'.

We pleiten ervoor dat het mediabeleid in Nederland wordt geïntegreerd met het techbeleid, aangezien mediaconsumptie wordt gedreven door technologie. Daarvoor zouden volgens de ondertekenaars beide beleidsterreinen onder één bewindspersoon moeten gaan vallen en onder geïntegreerd toezicht, gericht op het waarborgen van de pluriformiteit, onafhankelijkheid en aanspreekbaarheid van de informatievoorziening. Daarnaast moet Europese digitale wetgeving zo snel en strikt mogelijk worden ingevoerd in Nederland, waaronder de AI Act. Daarbij is vooral voldoende transparantie door techbedrijven en mogelijkheden om illegale scraping tegen te gaan van cruciaal belang.

Zo wordt 'Big Tech' volgens ons gedwongen om binnen democratische en rechtsstatelijke kaders te opereren en behoudt de mediasector op haar beurt de waarborgen die nodig zijn om te innoveren. ●

Bijeenkomst Oneigenlijke Verkiezingsbeïnvloeding

Democratie kan alleen gedijen als burgers kunnen vertrouwen op informatie die niet is gemanipuleerd of bedoeld is om te misleiden. Daarom organiseerde Stichting Democratie en Media op 19 september 2025 een bijeenkomst over oneigenlijke verkiezingsbeïnvloeding met zo'n dertig toezichthouders, academici, advocaten, ambtenaren, mensen uit het maatschappelijk middenveld en (hoofd)redacteuren.

Na onthullingen over manipulatie en buitenlandse inmenging tijdens verkiezingen in verschillende Europese landen ontstond de overtuiging dat Nederland hier niet immuun voor is. De bijeenkomst richtte zich dan ook op de vraag hoe ons publieke debat beschermd kan worden tegen oneigenlijke beïnvloeding, zeker in verkiezingstijd.

Spreekers Jelle Postma (Justice for Prosperity) en Pieter van Boheemen (Stichting Post-X Society, Stichting Democratie Monitor) gaven een inkijkje in online beïnvloedingspogingen en de actoren die erachter schuilgaan.

Van Boheemen liet zien dat ChatGPT óók een verspreidingskanaal van desinformatie is. Via zogenaamd 'LLM-grooming' probeert een netwerk van Russische actoren de uitkomsten van taalmodellen te beïnvloeden. Postma benadrukte het bestaan van een 'unholy alliance' – groepen met verschillende belangen die elkaar versterken. Desinformatie en beïnvloeding zijn volgens hem ook simpelweg middelen om angst te zaaien en zand in de raderen van de democratie te strooien.

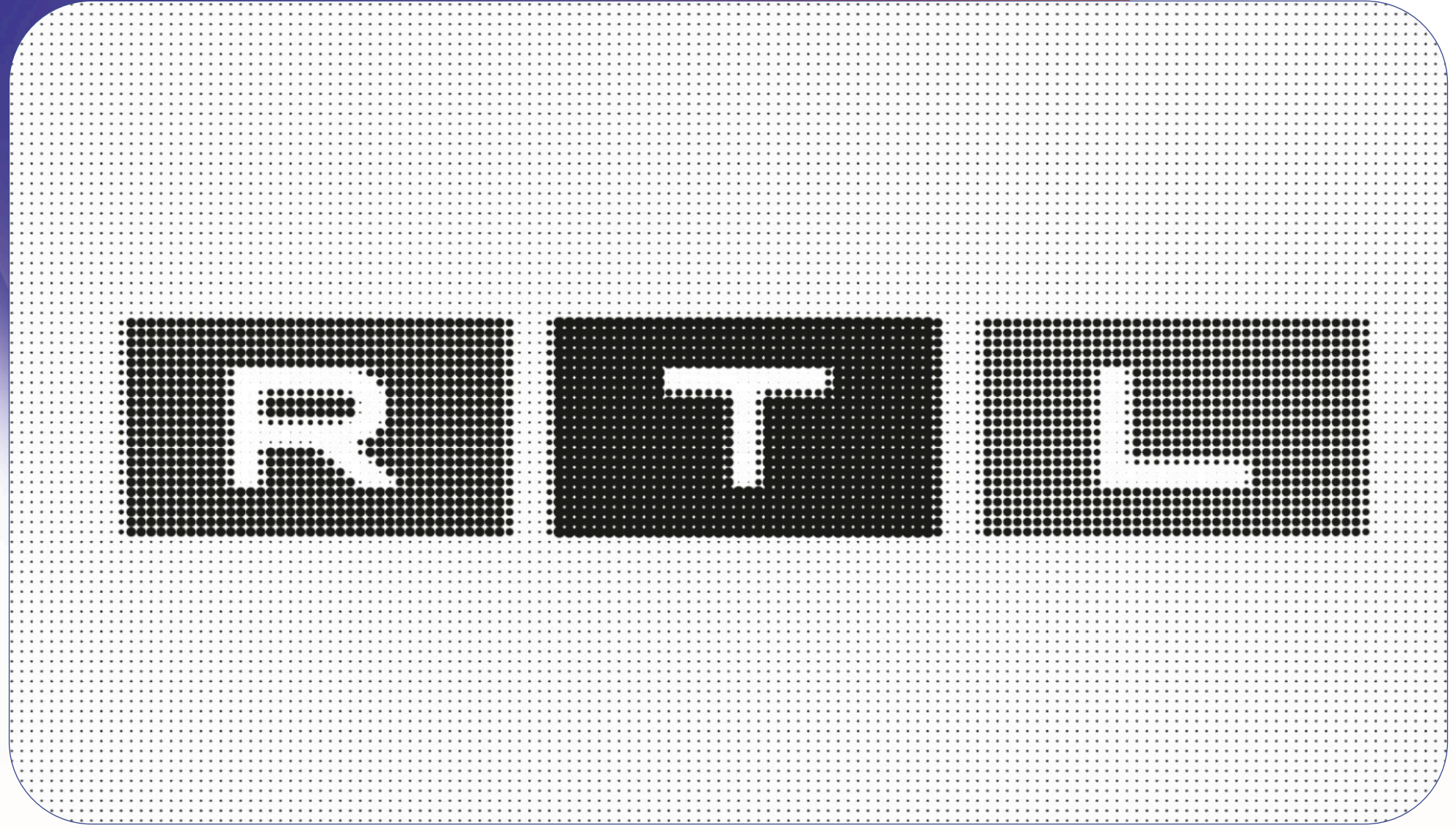
Het groepsgesprek ging over oneigenlijke verkiezingsbeïnvloeding en welke acties ondernomen kunnen worden om het tegen te gaan. 'Ons gezamenlijke bottomline belang is: het voorkomen van autocratie.' Het leverde zeven inzichten op.

1. '99% van de dingen die we zien vallen binnen de wet, maar bij elkaar opgeteld zijn ze wél schadelijk', aldus een deelnemer. Een ander merkt op: 'Vaak gaat het om antidemocratische bewegingen die heel goed binnen de lijntjes kleuren, tot ze dat niet meer hoeven te doen.'
2. Door het internet is de snelheid waarmee beïnvloedingspogingen gebeuren en de potentiële reikwijdte ervan explosief gegroeid. 'Veel maatregelen zijn reactief en daardoor niet effectief,' aldus een deelnemer.
3. Het doel van desinformatie en beïnvloeding is soms simpelweg ontregeling. We moeten daarom niet doorschieten in de reactie erop of de berichtgeving erover, die schadelijker kan zijn dan de daadwerkelijke beïnvloeding.
4. Overheden moeten terughoudend zijn met maatregelen en zouden niet als 'Ministerie van de Waarheid' moeten optreden. Behalve funest voor het publieke debat is het koren op de molen van antidemocratische actoren. Ieder heeft een eigen rol te spelen in het tegengaan van oneigenlijke beïnvloeding. We kunnen dit niet alleen aan de overheid overlaten.
5. Signalering moet vanuit de hele samenleving komen. Bestaande regelgeving kan beter gehandhaafd worden wanneer er signalering vanuit de samenleving komt van online activiteiten, zoals in omliggende landen al gebeurt.
6. We hebben eigen, digitale alternatieven nodig. 'We moeten alternatieven bouwen. Dit gaat om onze strategische autonomie en digitale soevereiniteit.'
7. We moeten allemaal mediawijzer worden. 'We hebben hele scherpe hoofdredacties nodig. En we mogen als media veel kritischer zijn naar elkaar. Journalistiek heeft niet alleen een registratierol, maar ook een controlerende rol.'

'Wat is nog het belang van de waarheid?' vraagt een deelnemer zich af. 'In het lawaai van identiteits- en cultuuroorlogen is de waarheid niet meer boeiend, die hebben mensen namelijk al. Ze zoeken er vooral bevestiging voor.' ●

“ ”
Het gaat hier om antidemocratische bewegingen die heel goed binnen de lijntjes kleuren, tot ze dat niet meer hoeven te doen.

Acht redenen waarom we de overname van RTL door DPG Media hebben goedgekeurd

Stichting Democratie en Media heeft in 2025 als aandeelhouder van DPG Media B.V. ingestemd met de overname van RTL Nederland. Dat was geen vanzelfsprekend besluit. Eigendomsconcentratie van media is niet ideaal, daar zijn we open over. Maar in de huidige mediarealiteit, waarin internationale techbedrijven het speelveld domineren en journalistieke verdienmodellen onder enorme druk staan, was deze overname een weloverwogen en noodzakelijke stap. Hieronder de acht redenen die voor ons de doorslag gaven.

1 Zonder overname dreigde RTL Nieuws te verdwijnen

RTL Nieuws bereikt dagelijks miljoenen Nederlanders met gratis, onafhankelijk geproduceerd nieuws. De Duitse eigenaar had RTL Nederland te koop gezet en Talpa mocht het van de Autoriteit Consument en Markt (ACM) niet overnemen. Andere potentiële geïnteresseerden waren Amerikaanse streamingdiensten zoals Disney+ en Warner Bros. Zij zouden hoogstwaarschijnlijk uitsluitend in het lucratieve Videoland geïnteresseerd zijn, maar naar verwachting niet investeren in RTL Nieuws. Het was geen keuze tussen concentratie en concurrentie, maar tussen een pluriform Nederlands medialandschap en een verschralling ervan.

2 Schaalvergroting is noodzaak in een mondiaal speelveld

De grootste concurrentie voor Nederlandse mediabedrijven komt allang niet meer uit eigen land. De moederbedrijven van Google en Facebook, respectievelijk Alphabet en Meta, maar ook TikTok bepalen de digitale infrastructuur en de advertentiemarkt; meer dan tachtig procent van alle digitale advertentie-inkomsten in Nederland vloeit naar deze buitenlandse techbedrijven. Mediabedrijven zitten in een dubbele klem: afhankelijk van platforms voor hun zichtbaarheid, maar ze verliezen hun inkomsten aan diezelfde platforms. In dat mondiale speelveld is zelfs DPG Media een kleine speler. Met RTL en Videoland krijgt DPG Nederland er een sterke videotak bij, en wordt haar

positie ten opzichte van de internationale concurrentie aanzienlijk sterker.

3 Stevige waarborgen voor journalistieke onafhankelijkheid

DPG Media heeft diverse garanties geboden om de journalistieke onafhankelijkheid van alle titels te handhaven. Alle redactiestatuten, dat zijn bindende regels die hoofdredacties beschermen tegen inmenging van eigenaren en adverteerders, worden geüpdatet en versterkt. Ook is er een Journalistiek Handvest opgericht als overkoepelende garantie, dat door alle huidige en toekomstige aandeelhouders en bestuurders ondertekend moet worden. Hierin staat bijvoorbeeld: 'Wij geloven in het belang van een pluriform aanbod van nieuws, gebracht door onafhankelijke nieuwsmedia met een eigen identiteit.' Maar ook 'De democratische

rechtsstaat kan niet functioneren zonder journalistieke controle van de macht.' Het unieke Nederlandse systeem met redactiestatuten wordt met deze overname dus niet verzwakt, maar juist aangescherpt.

4 SDM krijgt een stevigere toezichtrol

De ACM heeft SDM een versterkte positie toebedeeld. We krijgen zeggenschap over het verkopen of stopzetten van alle landelijke nieuwsmediatitels van DPG Media Nederland. We kunnen bovendien een beursgang tegenhouden en als DPG het hele Nederlandse bedrijf wil verkopen, moet het dit eerst aan SDM aanbieden. Deze aandeelhoudersrol vullen we in goed overleg met DPG in, maar onafhankelijk en met een kritische blik. Precies waarvoor we zijn opgericht.

5 Twee nieuwe toezichthoudende stichtingen versterken de governance

Er zijn twee nieuwe stichtingen opgericht die als aandeelhouder samen met SDM toezicht houden op de mediatitels van DPG Media Nederland: Stichting RTL Nieuws en Stichting NU.nl. Samen met de andere mediastichtingen - Stichting De Volkskrant, Stichting Het Nieuwe Parool en Stichting ter Bevordering van de Christelijke Pers in Nederland - houden we toezicht op de interne pluriformiteit en onafhankelijkheid van het bedrijf. Er bestaat in Europa geen ander mediabedrijf met een vergelijkbare governance-structuur. Die uniciteit willen we bewaken en als voorbeeld stellen aan andere media-eigenaren.

6 Gratis toegankelijk nieuws blijft gegarandeerd

Voor een functionerende democratie moeten burgers zich kunnen informeren, ongeacht hun portemonnee. Dat betekent dat een deel van het algemene nieuws gratis beschikbaar moet zijn. DPG Media Nederland heeft zich ertoe verplicht RTL Nieuws en NU.nl gratis toegankelijk te houden. Een van onze grootste aandachtspunten was het behoud van de pluriformiteit van onafhankelijke, toegankelijke nieuwsvoorziening. Met deze toezegging is het wat deze twee punten betreft voorlopig veiliggesteld.

7 Pluriformiteit wordt beschermd, niet bedreigd

Eigendomsconcentratie hoeft niet te betekenen dat pluriformiteit verdwijnt. Integendeel: zonder de voordelen van schaalvergroting zouden sommige Nederlandse journalistieke titels vermoedelijk niet meer bestaan. Nederland telt tientallen redacties die onafhankelijk van elkaar opereren, elk met een eigen redactiestatuut dat beschermt tegen commerciële of andere inmenging, een eigen hoofdredactie en eigen identiteit. Die structuur blijft met deze overname overeind. Sterker: door de versterkte waarborgen en governance is de pluriformiteit binnen DPG beter beschermd dan bij menig ander mediabedrijf.

8 Onze geschiedenis verplicht ons

SDM dankt haar bestaan aan de moedige oprichters van het illegale Parool. Zij geloofden dat vrije, onafhankelijke informatievoorziening cruciaal is - niet alleen als verzet tegen een totalitair bewind, maar ook om zo'n bewind te voorkomen. Ze gaven ons de statutaire doelstelling mee om een pluriform, opiniërend medialandschap te beschermen, omwille van de liberale democratische rechtsstaat. Die erfenis dwingt ons om keuzes te maken die het voortbestaan van pluriforme, onafhankelijke journalistiek waarborgen. Ook als die keuzes lastig zijn. ●

SAMEN

Partnerschappen

Na tien jaar een fonds te zijn geweest, kiezen we nu voor een actievere rol: initiëren, agenderen, verbinden. Dat vraagt om partners. Niet alleen als subsidieontvanger, maar als gelijkwaardige partij in een gedeeld project. Om elkaar te versterken. Want de vraagstukken rond media en democratie zijn te groot en te urgent voor één organisatie alleen.

Post-X Society: voor eerlijke verkiezingen

Stichting Post-X Society onderzoekt manipulatie van verkiezingen via sociale media, met als missie het publieke debat te beschermen tegen ongeoorloofde beïnvloeding. 'Het debat wordt bepaald door iemand die ervoor betaalt,' concludeert directeur Pieter van Boheemen na onderzoek naar de gemeenteraadsverkiezingen. De resultaten liegen er niet om: 'Er is zeker sprake van bewuste beïnvloeding.'

'Grote groepen accounts vanuit West-Afrika of vanuit Zuidoost-Azië worden ingezet om de zichtbaarheid van berichten te vergroten,' zegt hij tegen de NOS. Die berichten gaan over onderwerpen als windmolens of azc's, die veel verontwaardigde reacties opleveren: 'Bewust stoken in onderwerpen die gevoelig liggen in Nederland.' Gevolg is dat het publieke debat in Nederland niet authentiek is. 'Het debat wordt bepaald door iemand die ervoor betaalt.'

Wie deze trollenlegers aanstuurt, durft Van Boheemen niet met zekerheid te zeggen. 'Het kan iedereen met een creditcard zijn', maar volgens hem zijn Rusland en China mogelijke daders. Post-X Society concludeerde eerder al dat aan Rusland gelinkte trollfabrieken in West-Afrika de Tweede Kamerverkiezingen probeerden te beïnvloeden.

Naar het effect op verkiezingen heeft de organisatie geen onderzoek gedaan, maar zeker bij lokale verkiezingen zoals die in 2026 kan een beetje beïnvloeding al effect hebben. Een paar honderd stemmen kunnen verschil maken in de uitslag in een gemeente.

Stichting Democratie en Media is partner van Post-X Society, omdat het opnieuw aantoonde dat er nog veel te weinig gebeurt om schadelijke content op sociale media te bestrijden. ●

Fortuyn: On-Hollands

Documentaireserie waarin Nederlanders met een biculturele achtergrond, critici, bondgenoten en tegenstanders reflecteren op de invloed van Pim Fortuyn.

In de zomer van 2001 maakte Pim Fortuyn bekend de politiek in te willen. Nog geen jaar later, op 6 mei 2002, werd hij doodgeschoten op het Media-park. Alles bij elkaar was hij krap tien maanden actief geweest in de landelijke politiek, maar zijn invloed is tot op de dag van vandaag merkbaar.

De achtdelige documentaireserie Fortuyn: On-Hollands plaatst zijn politieke bliksemcarrière en de impact van zijn moord in de context van grote maatschappelijke en politieke gebeurtenissen. Hoe weerklinkt Fortuyns 'stem van het volk' in het debat van nu? Wat is zijn invloed geweest op de populistische van deze tijd, die onverholven islamofobie en racisme niet schuwen?

Vanuit Rotterdam, de geboortegrond van zijn beweging, vertellen critici, politieke bondgenoten en tegenstanders, mannen en vrouwen, met een multiculturele achtergrond en wit, hoe zij de Fortuyn-revolte beleefd hebben en wat de impact op hun leven en positie in Nederland is geweest. Fortuyn: On-Hollands plaatst het verhaal van Fortuyn in een bredere maatschappelijke context en in de politieke verhalen van die periode om zo de multiculturele geschiedenis van Nederland te spiegelen.

De serie is geregisseerd en geproduceerd door mint film office in coproductie met KRO-NCRV en in samenwerking met het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid. De documentaire kwam tot stand met steun van het NPO-fonds, de Nederlands Film Production Incentive en Stichting Democratie en Media. ●

Nederlands Journalistiek Festival

Gezien het wereldwijde succes van het International Journalism Festival in Perugia kon een poldervariant niet uitblijven.

Het internationale evenement in Italië ontvangt journalisten, mediawetenschappers, nieuwsbureaus en studenten journalistiek vanuit de hele wereld. Gedurende vijf dagen komen honderden sprekers aan het woord over onderwerpen als onderzoeksjournalistiek, de opkomst van AI, lokaal nieuws en digitalisering.

In Nederland heeft Stichting Huis voor de Journalistiek, dat in 2024 werd opgericht met als doel om de samenwerking binnen de Nederlandse journalistiek te versterken, het initiatief genomen om het Nederlands Journalistiek Festival te organiseren. Op 12 en 13 september 2025 vond de eerste editie plaats in de binnenstad van Deventer. 'We zochten de meest Italiaanse stad

van Nederland'. Het festival wil journalisten met elkaar verbinden en het publiek bij de journalistiek betrekken.

Tijdens het festival worden op verschillende plekken in de stad workshops, panels en lezingen georganiseerd. Journalisten uit heel Nederland kunnen laagdrempelig met elkaar in contact komen om te spreken over alles waar de journalistiek op dit moment mee te maken heeft. Ook wordt er nadrukkelijk contact gezocht met geïnteresseerden buiten de journalistiek.

Stichting Democratie en Media is hoofdpartner van het Nederlands Journalistiek Festival, omdat het bijdraagt aan kennisdeling en verbinding tussen journalisten, maar ook tussen de journalistiek en de nieuwsconsument. Op een festival als dit wordt uitgebreid stilgestaan bij de uitdagingen en kansen van de hedendaagse journalistiek, terwijl daar normaal op redacties in de waan van de dag vaak minder tijd of ruimte voor is. Op 18 en 19 september 2026 vindt de tweede editie plaats. ●

5 februariherdenking

“ ”
Voor de 79^e maal stond Stichting Democratie en Media stil bij de oorlogsslachtoffers van het illegale Parool.

Elk jaar herdenken wij de Parool-medewerkers die hun leven tijdens de Tweede Wereldoorlog in gevaar brachten voor het vrije woord.

Stichting Democratie en Media is schatplichtig aan deze mensen en koestert de herinnering aan het illegale Parool, waaruit ze is voortgekomen. Daarom organiseren we jaarlijks de 5 februariherdenking. Dan worden de medewerkers van de illegale verzetskrant *Het Parool* herdacht die ten gevolge van de Duitse bezetting in de Tweede Wereldoorlog werden gefusilleerd of vermoord, of in een concentratiekamp of gevangenis terechtkwamen.

In 2025 stond Stichting Democratie en Media samen met nabestaanden, geïnteresseerden en Paroolmedewerkers voor de 79^e maal stil bij de oorlogsslachtoffers tijdens de 5 februariherdenking. Op deze dag werden in 1943 dertien Paroolmedewerkers gefusilleerd.

In Zandvoort werd bij het graf van Parool-drukker Wim Gertenbach en zijn familie een gedicht voorgelezen door Elisa van Schie en Tijn Muller, leerlingen van het Wim Gertenbachcollege uit Zandvoort. Daarna legden de aanwezigen op de Eerebegraafplaats Bloemendaal bloemen op de gedenksteden van medewerkers van het

illegale Parool, gevolgd door twee minuten stilte en het hijsen van de vlag. Na de herdenking kwamen de aanwezigen samen in Parnassia in Bloemendaal aan Zee voor een lunch. Onderzoeker Jos Sinnema las het eerste hoofdstuk voor uit *Niet buigen, niet bukken*. Daarna hield Philippe Remarque, destijds directeur journalistiek bij DPG Media, een korte lezing. Ook was voor de eerste keer de speciale banierententoonstelling te zien, die de geschiedenis van het illegale Parool in beeld brengt, van oprichting tot bevrijding. ●

Pilot Fonds Burgerbewegingen beëindigd

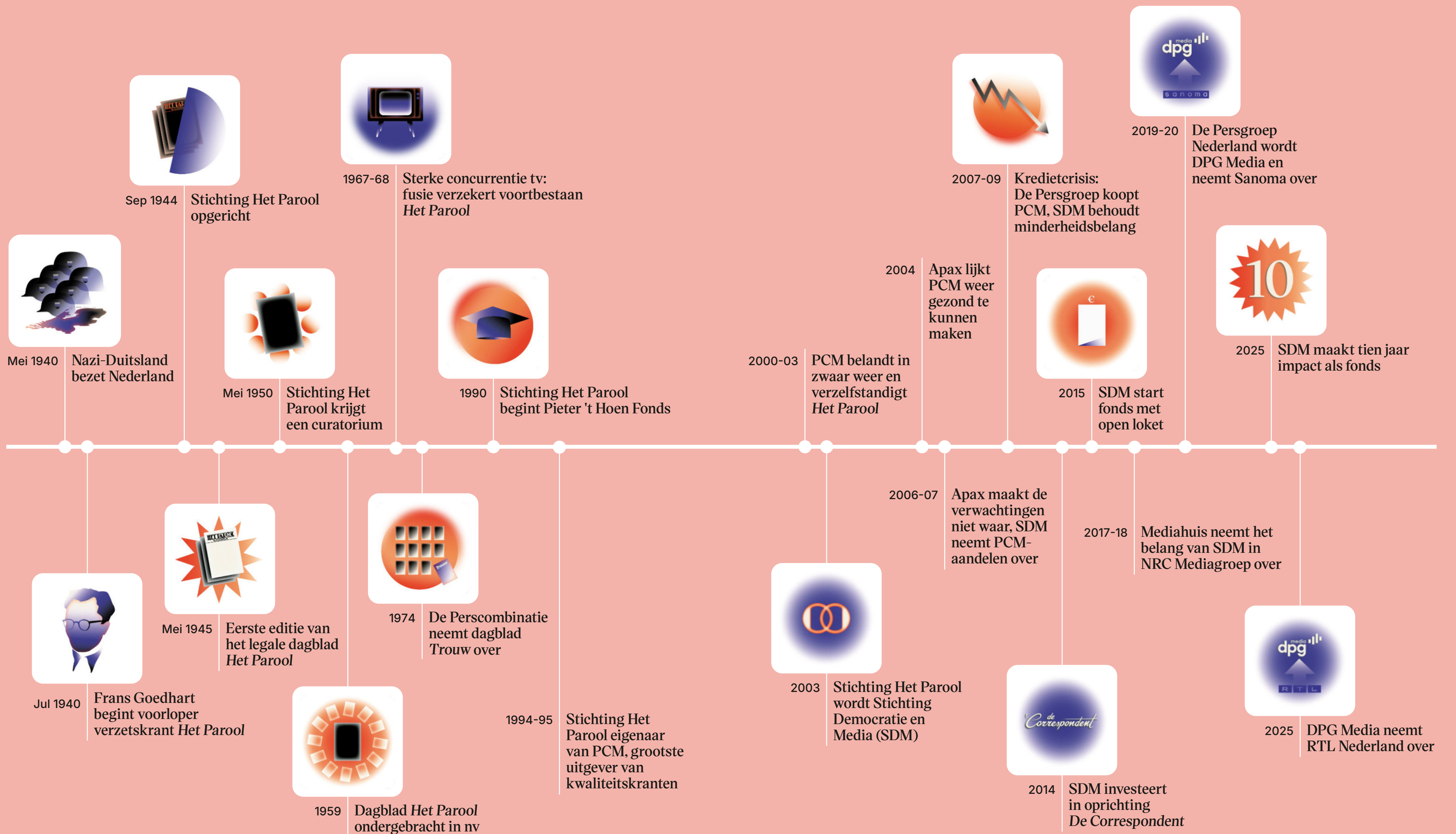
Fonds Burgerbewegingen was een initiatief van Stichting Democratie en Media (SDM) en werd in 2023 opgericht in samenwerking met Porticus, het Postcode Loterij Buurtfonds (onderdeel van Stichting DOEN) en Adessium. Het fonds was ondergebracht bij SDM. Het doel was om, in samenwerking met bewegingen zelf, te onderzoeken onder welke voorwaarden filantropie burgerbewegingen kan versterken.

De pilot Fonds Burgerbewegingen heeft in één financieringsronde succesvol afgerond. Hieruit zijn waardevolle inzichten voortgekomen. Toch is in november 2025 samen met de betrokken fondsen besloten om de pilot te beëindigen, na een periode met een pauze en zorgvuldig onderzoek naar mogelijke vervolgstappen. De gekozen vorm, een gezamenlijk fonds ondergebracht binnen een relatief kleine organisatie met een bredere missie, bleek te intensief om goed voort te kunnen zetten.

Wij blijven de belangrijke rol die burgerbewegingen spelen in een gezonde democratie onderschrijven. Ook spreken we onze dank uit aan de Raad van Burgerbewegingen, evenals aan de vrijwilligers, onderzoekers en samenwerkingspartners die zich met grote toewijding hebben ingezet binnen deze pilot. ●

TIJDLIJN

Tekst: Jos Sinnema
Beeld: Mick Koopman

Op www.sdm.nl vindt u de tijlijn met volledige uitleg.

Reflectiesessies Journalistiek

Hoeveel van het eerstelijns nieuws is in onze flooded zone écht waardevol?: waarheid is 'zou kunnen' geworden.

We staan voor de deur van een nieuw informatietijdperk. Wat dat voor journalistieke media betekent is nog gissen. Over dit thema organiseerde Stichting Democratie en Media in 2025 drie reflectiebijeenkomsten met journalisten. Omdat we geloven dat dergelijke ontmoetingen het mediaveld sterker en toekomstbestendiger kunnen maken.

Bij deze ontmoetingen gingen journalisten en journalistieke professionals in vertrouwelijke sfeer met elkaar in gesprek, met als doel het uitwisselen van ideeën en gedachtevorming. In totaal kwamen zo'n dertig deelnemers (steeds in wisselende samenstelling) van twaalf verschillende media drie keer bij elkaar.

De focus lag op de (nieuwe) rol van de journalistiek binnen een informatie-ecosysteem. We 'consumeren'

nieuws anders, construeren de waarheid anders en discussiëren er anders over. Hoe moeten journalisten zich hiertoe verhouden? Uit deze drie reflectiebijeenkomsten destilleerden we de volgende inzichten.

1. We hebben lang gedacht dat we moeten concurreren met Netflix, zegt een deelnemer, maar onze daadwerkelijke concurrenten zijn de chatbots die voor feitelijk doorgaan. We concurreren namelijk op waarheidsvinding. En daarom moeten we 'double downen op feitelijkheid'.
2. Is een journalistiek medium nog een gezaghebbend instituut, of eerder een platform voor gezaghebbende journalisten en persoonlijkheden? Nieuws betekende voorheen al te vaak slecht nieuws, 'dat wat afwijkt'. Maar in de flooded zone is die positie onhoudbaar, en geeft het nieuws een vertekend beeld van de werkelijkheid. Het roept de vraag op: hoe bepaal je wat nieuws is?

3. Journalistiek is een servicedienst, maar ook een huisvriend. Het zijn mensen die je vertrouwt en onderdeel van je dagelijkse leven zijn, die je om allerlei zaken om advies kunt vragen, maar die je ook een spiegel voorhouden, en soms wijzen op de andere kant van een verhaal.

4. Niet de goede antwoorden, maar de goede vragen doen ertoe.

5. Media worden met juridische dreiging uit elkaar gespeeld en het journalistieke werkveld is grimmiger geworden. Meer samenwerking en solidariteit binnen de journalistiek is daarom gewenst.

6. Interactie met het publiek fungeert als voelspriet voor redacties, maar opmerkzaamheid is gewenst want dit brengt ook risico's met zich mee: angst, intimidatie, soms zelfs trauma.

7. Journalistiek zoals we die nu kennen, zal uitsterven. Misschien

moet ons journalistieke landschap eerst een beetje kapotgaan, voordat het beter wordt.

8. De rollen zijn omgedraaid: grote techbedrijven zijn de curator van onze media geworden en steeds meer jongeren lijken juist journalistiek niet meer nodig te hebben. De vraag is: hoe erg is die desinteresse? Moet in een gezonde, goedwerkende democratie iedereen het nieuws kijken? Zorgwekkender dan die veranderende nieuwsconsumptie en -behoefte is misschien wel dat voor een groeiende groep mensen het onderscheid tussen feit en fictie lijkt te vervagen. Hoe weten we nog wat waar is en wat niet? ●

Mediawetenschapper Martin Andree in Perugia:

'Big tech is stealing your voice'

Foto: Monica Rizza

Mediawetenschapper Martin Andree kwam op uitnodiging van SDM naar het International Journalism Festival in het Italiaanse Perugia op vrijdag 11 april 2025. Vanwege zijn vernieuwende en prikkelende visie werd hij voor een zaal vol nieuwsgierige journalisten geïnterviewd door SDM's directeur Nienke Venema.

In de sessie getiteld *How to save journalism from big tech* waarschuwde Andree, hoogleraar digitale media aan de Universiteit van Keulen, voor de democratische gevolgen van het machtsmonopolie van techbedrijven als Google en Meta. 'Journalistiek krijgt geen eerlijke kans in de digitale wereld. Omdat hun stem wordt afgepakt, is de toegang tot journalistiek op het internet beperkt.'

We moeten het internet bevrijden, volgens Andree. 'Techbedrijven vertellen ons al twintig jaar sprookjes over vrijheid van meningsuiting en persvrijheid,' zegt hij. Maar hun machtsmonopolie is in essentie antidemocratisch: 'We zitten erin opgesloten'.

In zijn boek *Big Tech Muss Weg!* beargumenteert Andree dat we nog vijf jaar hebben voordat grote Amerikaanse techbedrijven zoals Google en Meta volledige controle over ons mediaveld hebben. 'We zullen allemaal opgeslokt worden door de grote Amerikaanse techbedrijven als we niet snel in actie komen.'

Andree draagt zes oplossingen aan om het internet te bevrijden uit de greep van de techgiganten, waaronder het mogelijk maken van outlinks, waardoor gebruikers niet langer 'gevangen' zitten binnen de muren van een platform. Net als bij ons e-mailgebruik stelt hij voor open standaarden te implementeren, zodat vrij verkeer tussen platforms mogelijk is. Ook wil hij een verbod op het verdienen van geld met illegale content. ●

Afscheidsinterview Ila Kasem:

‘Je kan niet zeggen: dit klusje is geklaard, nu gaan we weer op de oude voet verder.’

Ila Kasem was van mei 2024 tot mei 2025 lid van de raad van toezicht van Stichting Democratie en Media. Kasem is managing partner bij Van de Bunt Adviseurs, en vervulde bestuursfuncties bij onder meer Amnesty International Nederland, Wereld Natuur Fonds en Stichting Lux et Libertas - die waakt over de journalistieke waarden van NRC.

Wat deed je ertoe besluiten om tot SDM's raad van toezicht toe te treden?

‘De geschiedenis en de doelstelling van SDM gaan me aan het hart: het borgen van de vrije pers en de werking van de rechtsstaat. Dat is wat me enthousiast maakt over SDM, en om lid van de rvt te worden. In mijn rol als adviseur bij Van de Bunt denk ik ook veel na over de toekomst van vrije, onafhankelijke journalistiek. Dat is overigens ook meteen de reden dat ik na een jaar weer uit de raad van toezicht vertrokken ben. Zal ik die vraag maar vast beantwoorden?’

Nou, graag.

‘Van de Bunt doet al vele jaren advieswerk op het vlak van de journalistiek, en in sommige gevallen is SDM belanghebbende bij ons advieswerk. Zo organiseert Van de Bunt al een aantal jaar op rij in opdracht van SDM de Journalistieke Driedaagse. Daar nodigen we smaakmakers uit de journalistiek voor uit. Voordat ik toetrad tot de rvt hadden we afgesproken dat als er een potentieel conflicterende situatie zou ontstaan, we dat open zouden bespreken. Er was uiteindelijk geen concrete aanleiding om te stoppen, maar SDM en Van de Bunt wilden intensiever samen kunnen werken aan belangrijke vraagstukken, en we wilden voorkomen dat mijn functie in de rvt de vrijheid van handelen in de weg zou kunnen komen te zitten.’

Wat neem je mee uit een jaar in je functie?

‘Een groter besef van hoe fundamenteel de bedreigingen van Big Tech zijn op het functioneren van het democratisch bestel en de rechtsstaat. En hoe ze daarmee ook een bedreiging vormen voor groepen die gediscrimineerd of op een andere manier buitengesloten worden. Dat besef kwam met name in de discussie rondom de overname van RTL door DPG. Ook in de Nederlandse context moeten we echt een antwoord hebben op Big Tech.’

In je kennismakingsinterview zei je dat je vond dat de journalistiek soms een blinde vlek heeft ten aanzien van kwetsbare groepen – bijvoorbeeld een onderschatting van hoe de rechten van minderheden stap voor stap afnemen. Heb je het idee dat je in je functie iets tegen die blinde vlek hebt kunnen doen?

‘Het eerlijke antwoord is nee. Ik was er natuurlijk ook te kort om daar echt impact op te hebben. Overigens is dit een thema dat bij SDM al langer op de agenda staat, en waar al veel goed werk op is verricht. Maar in de hoeveelheid van opgaven waar we voor staan, heeft deze naar mijn gevoel in ‘mijn’ periode als rvt-lid te weinig aan bod kunnen komen.

Er zijn binnen de journalistiek gelukkig wel enkele plekken waar heel duidelijk en heel scherp wordt neergezet wat er in de Nederlandse samenleving speelt

op het gebied van discriminatie en de schending van mensenrechten. Maar als ik uitzoom zie ik toch ook een journalistiek die een beetje gewend is geraakt aan wat het nieuwe normaal aan het worden is: de wijze waarop over minderheden en hun achtergronden wordt gesproken, een groot deel van de politiek die meebeweegt naar de extreme rechterflank. Dat vind ik zorgelijk. Ik mis het brede stevige verzet vanuit de journalistieke hoek om dit nooit als normaal te accepteren. Iedere hoofdredacteur zal zeggen: ja, maar kijk eens naar wat we al doen. Maar als ik het geheel bezie, is het gewoon te weinig.

Ik denk dat SDM hierin in de toekomst een waardevolle rol zou moeten spelen, bijvoorbeeld door te monitoren en zich uit te spreken.

Het verzet van SDM tegen de dominantie en werkwijze van Big Tech is overigens ook belangrijk in de strijd tegen discriminatie en uitsluiting. De negatieve impact die Big Tech heeft op het functioneren van de journalistiek en de rechtsstaat werkt de marginalisering van minderheden verder in de hand.’

Is er een bepaald moment uit je periode in de raad van toezicht die je het meest is bijgebleven?

‘Het meest impactvolle was het proces rondom de verkoop van RTL aan DPG – en de rol die SDM daarin pakte en ook toebedeeld heeft gekregen. Het is heel

bijzonder en ook heel belangrijk om SDM's betrouwbaarheid als partij bevestigd te zien, vanuit de principes die de organisatie heeft.'

In het kennismakingsinterview noemde je als uitdaging voor SDM het borgen van de journalistieke pluriformiteit en toegankelijkheid. De overname van RTL Nederland door DPG Media B.V. raakt natuurlijk rechtstreeks aan die waarden. Hoe stond jij in die gesprekken?

'Ik was er in het begin best sceptisch over om te pleiten voor de overname van RTL Nederland door DPG Media. Het is een partij die een groot commercieel belang heeft, waarvan je niet zeker kunt weten of ze er iets wenselijks mee gaan doen. Tegelijkertijd had het alternatief slecht kunnen uitpakken, want dan had het door een andere, internationale partij overgenomen kunnen worden die vooral belangstelling had voor *Videoland* en *RTL Nieuws* zou sluiten of verontachtzamen. Of *NU.nl* was verkocht aan een partij die het achter een betaalmuur zou zetten. Naast de *NOS* zijn er weinig andere media waar je zo in de volle breedte vrij nieuws op kan pikken.

Ik ben daarin gaan schuiven. Omdat ik ervaarde dat DPG natuurlijk ook begaan is met de bescherming van de rechtsstaat en het democratisch bestel, maar met name dankzij het inbouwen van een aantal waarborgen – zoals het open en toegankelijk houden van *RTL Nieuws* en *NU.nl*, en het verstevigen

van redactionele onafhankelijkheid van alle nieuwstitels.'

Heb je het gevoel dat SDM op een andere plek stond toen je begon dan toen je vertrok?

'Ja, in dat jaar is de rol van SDM veel relevanter geworden. Het feit dat de Autoriteit Consument & Markt in de toestemmingverlening voor de overname de visie van SDM heeft meegewogen is daar denk ik een bevestiging van. Ik denk dat er in de sector überhaupt veel meer besef is gekomen van de waarde en relevantie van SDM.

Daar komt ook een grote verantwoordelijkheid bij kijken. Je kan niet zeggen: dit klusje is geklaard, nu gaan we weer op de oude voet verder. Het betekent een structurele inzet op deze thematiek. Dat doet SDM ook, en het fijne van de financiële onafhankelijkheid die de organisatie heeft is dat je echt lange lijnen uit kunt zetten.'

Wat zijn nu de grootste uitdagingen voor SDM, denk je?

'De grootste uitdaging ligt in de impact die Big Tech gaat hebben op de rechtsstaat en de democratie, nadrukkelijk in combinatie met het waken voor de discriminatie van grote groepen Nederlanders. Ik wens SDM toe dat ze vanuit haar onafhankelijkheid goed zichtbaar kan blijven en een rol als luis in de pels kan blijven vervullen.'

“ ”
De rol van SDM is in dat jaar veel relevanter geworden.

Reflectiesessies Democratische Rechtsstaat

Hoe ziet een offensieve, toekomstgerichte en aansprekende democratie eruit? Over deze vraag gingen wetenschappers, journalisten en kunstenaars op initiatief van Stichting Democratie en Media in gesprek. Ali Al-Jaberi begeleidde de sessies en werd daarbij inhoudelijk bijgestaan door schrijver, spreker en adviseur Kustaw Bessems. 'Offensieve democraten willen de nieuwe vorsten ontronen.'

De deelnemers probeerden zich te ontworstelen aan het debat over wat er allemaal niet mag en niet kan, vanwege de wet of door verdragen waaraan we ons hebben te houden. De democratie lijkt zo vooral iets dat moet tegenhouden wat veel mensen willen. Terwijl zij er is om dingen wél mogelijk te maken: wél gehoord worden, wél op de hoogte zijn, wél je recht halen. Wél gelijkwaardig zijn.

Zonder de indruk te wekken dat deze groep, met zulke uiteenlopende manieren van kijken, het eens werd over de manier waarop de democratie sterker en meer wervend kan worden, waren er in elk geval wel drie gezamenlijke denkrichtingen aan te wijzen.

1. Democraten moeten strijden tegen de machtsconcentraties van nu. Dat de hele wereld verknoopt is geraakt in een nauwelijks te begrijpen web van afhankelijkheden, maakt dat de burger nog minder zeggenschap ervaart. Offensieve democraten zijn kritisch op de schaduwkanten van de wereldwijde verbondenheid. En ze spannen zich in voor een meer gelijke verdeling van invloed. Daarvoor is nodig dat burgers die zich kunnen organiseren, dat ook doen. En dat mensen die daar niet toe in staat zijn, omdat ze daar de tijd of de ruimte niet voor hebben, beter worden vertegenwoordigd.
2. Vier de successen en blijf streven naar beter. Geopperd werd dat de verwachtingen die we van democratie hebben misschien te hoog gespannen zijn. Is zij in de kern niet slechts een vreedzame manier om met verschillen om te gaan en is dat niet bijzonder genoeg? Moet dat succes niet meer worden bezongen? Maar laat het daar ook niet stoppen. Democratie kan veel meer dan de maatschappelijke vrede bewaren. Democratie is het enige systeem dat tot oplossingen komt waar mensen met ogenschijnlijk tegengestelde belangen allebei beter van worden. Democratie is bovendien het enige systeem waarin je vrij kunt zijn en die eer doet aan de waarheid. Dát verdient meer aandacht.
3. Laat zien wat we, zelfs in een gepersonaliseerde wereld, dankzij de democratie met elkaar delen. Wat je online tegenkomt, is door gepersonaliseerde AI steeds meer puur op jou als individu toegesneden. We moeten ervan uitgaan dat mensen in de toekomst nooit meer iemand zullen tegenkomen die dezelfde informatie tot zich neemt als jij. En daarom is het broodnodig dat offensieve democraten laten zien dat de liberale democratische rechtsstaat goed kan werken voor oneindig veel verschillende mensen. Voor jou en óók voor mensen met wie jij niets gemeen denkt te hebben. ●

Foto: Roosje Verschoor

Stichting Democratie en Media adopteerde een cel in het Oranjehotel

Op 14 oktober 2025 adopteerde Stichting Democratie en Media symbolisch een cel in het Oranjehotel. De Scheveningse gevangenis dankt die bijnaam aan de Tweede Wereldoorlog, toen verzetsstrijders daar door de Duitsers werden opgesloten. Met de symbolische adoptie van deze cel eert de SDM de Paroolmedewerkers die hier voor hun verzet tegen totalitaire tendensen gevangen hebben gezeten en brengen wij opnieuw hun verhalen voor het voetlicht.

Op de bijeenkomst die SDM in het Oranjehotel organiseerde ter gelegenheid van de adoptie, vertelde schrijver en historisch onderzoeker Jos Sinnema hun verhaal ten overstaan van de nabestaanden van illegale Paroolmedewerkers. Hij verdiepte zich in de levens van twee ex-gevangenen en verspreidsters van *Het Parool*: Willemina Schilderink en Marga Wierdels-Monsma.

Marga en Willemina werkten allebei als verspreider van de Haagse verzetskrant *Vrijheid*. De kopij voor deze krant werd overgenomen uit *Het Parool*. Willemina verspreidde de krant niet alleen in Den Haag, maar reisde ook regelmatig naar Gelderland met de krant en boodschappen

voor het verzet aldaar. Veel vluchtelingen zaten immers op het platteland ondergedoken. Zij werd in 1942 gearresteerd door de bezetter en overgebracht naar het Oranjehotel. Daarna bracht ze de rest van de oorlog in een concentratiekamp door. Met geluk overleefde ze.

Ook Marga kwam in 1942 in het Oranjehotel terecht. Ze was doodsbang dat ze namen van Paroolmedewerkers of lezers zou noemen. 'Wanneer men bij verhoren schreeuwde en dreigde, simuleerde ik flauwtjes'. Vanwege haar broze gezondheid werd ze vrij snel ontslagen, nadat de Duitse gevangenisarts haar geen week meer te leven gaf. Toch overleefde zij wonderbaarlijk, maar voor beiden trok de gevangenschap een zware wissel op hun verdere leven.

Willemina en Marga behoren tot de circa 2500 vrouwen, op een totaal van ruim 25.000 gevangenen, die tijdens de bezetting in het Oranjehotel gevangen zaten. Over deze vrouwen is veel minder bekend dan over hun mannelijke medegevangenen. Lang is er voor hun verhalen relatief weinig aandacht geweest. SDM probeert met deze symbolische adoptie ook de verhalen van deze vrouwen aandacht te geven. ●

Verhalen om het verleden tot leven te wekken.

Het boek *Niet buigen, niet bukken* is een eerbetoon aan het illegale Parool.

Ieder jaar op 5 februari staat Stichting Democratie en Media samen met nabestaanden stil bij alle Paroolmedewerkers die in de Tweede Wereldoorlog streden voor het vrije woord. Hoe houd je een geschiedenis levend als de betrokkenen er zelf niet meer over kunnen vertellen? Het boek *Niet buigen, niet bukken*, in opdracht van SDM geschreven door Jos Sinnema en vormgegeven door Christa Jesse, is een uitnodiging om te herinneren.

In mei 1945 riep de voormalige verzetskrant oud-medewerkers op met de woorden: 'In de eerste plaats lijkt het ons nuttig en aangenaam om elkaar nu eindelijk eens te leren kennen. Jarenlang hebben wij allen gewerkt aan eenzelfde doel, zonder dat wij iets van elkander wisten. De illegale techniek, die deze geheimzinnigheid nodig maakte, hoeft nu niet meer te worden toegepast, zodat er alle redenen is om eens met elkaar in contact te treden'. Drukkers, verspreiders en koeriers reageerden daarop met ruim 2400 brieven en verhalen.

Niet buigen, niet bukken is een geschiedenisboek dat laat zien hoe een gestencild blaadje geschreven door één man uitgroeide tot een van de grootste en belangrijkste verzetskranten van de Tweede Wereldoorlog. Het is een levendige, chronologische vertelling over de beginjaren van het illegale Parool, bomvol archiefbeeld en menselijke verhalen. Waarom begonnen de mensen achter *Het Parool* een illegale krant? Voor welke idealen legden ze hun leven in de waagschaal? Hoe werkte dat, een verzetskrant maken? Tegen welke dilemma's liepen ze aan?

Het Parool groeide tijdens de oorlog uit tot een landelijke verzetskrant met een oplage van 31.000 exemplaren in september 1944. De redactie bestond uit ervaren journalisten met toegang tot ongecensureerd nieuws en het netwerk van verspreiders was uitgebreid en veerkrachtig. Onderdeel van het boek, dat op 5 februari 2025 werd uitgedeeld aan de nabestaanden van illegale Paroolmedewerkers, is een speciale pagina met daarop de dertien namen van medewerkers die op 5 februari 1942 werden gefusilleerd. Gedrukt op een historische drukpers uit de jaren veertig van de vorige eeuw. De uitgave is een eerbetoon aan alle Paroolmedewerkers - niet al hun namen zijn bekend - die de oorlog niet hebben overleefd. Met dit boek hopen we de geschiedenis levend te houden voor toekomstige generaties. ●

“”
Deze verhalen laten zien dat vrije pers geen vanzelfsprekendheid is.

“”
Met dit boek hopen we de geschiedenis levend te houden voor toekomstige generaties.

Vrij, Onverveerd, het boek ter ere van 85-jarig bestaan Het Parool

Op 10 februari 1941 verscheen het illegale verzetsblad *Het Parool* voor het eerst. Emilie Nord en Suzanne van Norden, dochters van Paroolmannen Max Nord en Wim van Norden, klopten aan bij Stichting Democratie en Media. Zij namen het initiatief tot een reeks portretten die laten zien dat vrije pers geen vanzelfsprekendheid is, maar een hard bevochten verworvenheid. SDM werkte een aantal jaar aan dit project, dat uiteindelijk ook in 2026 gepresenteerd zou worden als boek met de titel *Vrij, Onverveerd*.

Vrij, Onverveerd werd geschreven door Teun Dominicus en Peter de Brock. Het boek bevat portretten van mannen en vrouwen die destijds in het diepste geheim voor het illegale Parool werkten. Daartegenover staat een reeks spiegelportretten van hedendaagse journalisten uit verschillende delen van de wereld. Intimidatie, bedreiging, geweld en politieke ondermijning belemmeren hun journalistieke werk. Hoewel deze verhalen niet één op één te rijmen zijn met die van de Paroolmedewerkers, krijgen ze samen betekenis. De geportretteerden laten, ieder op eigen wijze, zien dat een vrije pers geen vanzelfsprekendheid is, maar een hard bevochten verworvenheid.

Het gedeelte 'Journalistiek in duistere tijden (*Het Parool 1941-1945*)' bevat onder andere een portret van Jet Roosenburg (1916-1972), de vrouw die uit de geschiedenisboeken werd geschreven. In dit jaarverslag vindt u een uitgebreid portret van haar. Het gedeelte 'Duistere tijden voor de journalistiek - Het belang van een vrije pers' vertelt dan onder andere weer het hedendaagse verhaal van Ahmed Abu Artema, een journalist die uit Gaza is geëvacueerd. Ook zijn indrukwekkende portret is te vinden in dit jaarverslag.

Vrij, Onverveerd is uitgegeven door *Het Parool* en DPG Media en is tot stand gekomen met steun van Stichting Democratie en Media. ●

Op 10 februari 1941 verscheen *Het Parool* voor het eerst, illegaal en in het diepste geheim. *Vrij, Onverveerd*, geschreven door Teun Dominicus en Peter de Brock, brengt portretten van de mannen en vrouwen achter dat verzetsblad samen met spiegelportretten van hedendaagse journalisten wereldwijd. Samen laten zij zien: een vrije pers is geen vanzelfsprekendheid, maar een hard bevochten verworvenheid. Hier volgt het portret van Jet Roosenburg.

De vrouw die uit de geschiedenisboeken werd geschreven.

Jet Roosenburg raakt als student aan de Leidse universiteit betrokken bij het verzet. In 1941 verzorgt ze de distributie van het illegale *Parool* in Den Haag. Nog hetzelfde jaar wordt ze als enige vrouw uitgenodigd voor een gesprek met Frans Goedhart, die op zoek is naar nieuwe redacteuren.

Op het moment dat hoogleraar Eduard Meijers in november 1940 college zou geven, betreedt decaan Rudolph Cleveringa van de juridische faculteit het podium van het Academieggebouw aan het Rapenburg in Leiden. Enkele dagen ervoor zijn alle 'niet-Arische' ambtenaren uit hun functie gezet, dus ook de Joodse medewerkers van de oudste universiteit van het land. Eerder hebben 1700 van de 2400 Leidse studenten een verklaring aan Rijkscommissaris Arthur Seyss-Inquart ondertekend dat ontslag van Joodse medewerkers 'lijnrecht indruist tegen de tradities en vrijheden'. Die brief heeft niet mogen baten. Met ingehouden woede, 'als kokende lava' in zijn hoofd, spreekt Cleveringa over het ontslag van zijn leermeester Meijers. Het doel van het recht is rechtvaardigheid, houdt hij zijn publiek voor, en uitsluiting op basis van godsdienst is in strijd met het basisbeginsel van de Grondwet.

“”
Meneer de rechter, het waren er 23.

Cleveringa is geïnformeerd over een op handen zijnde studentenstaking als Meijers zou worden ontslagen, en die staking juicht hij van harte toe. Desondanks lijkt het hem verstandig – *Feind hört mit* (de vijand luistert mee) – zijn publiek te waarschuwen om niet in verzet te treden, wetende dat zijn studenten die boodschap naast zich neer zullen leggen. "Wij kunnen, zonder in nuttelooze dwaasheden te vervallen, welke ik U met klem moet ont-raden, thans niets anders doen dan ons buigen voor de overmacht."

Een van de aanwezige studenten bij de protestrede van Cleveringa is Henriëtte Jacoba Roosenburg, roepnaam Jet. Ze is geboren op 26 mei 1916 in Den Haag in een familie van patriciërs en adel. Als een dwarse en eigenzinnige puber beschikt ze al over literair talent en een talenknobbel.

Enige drang tot avontuur is haar ook niet onbekend. In de schoolkrant van het elitaire Nederlandsch Lyceum in haar geboorteplaats schrijft ze verhalen die niet direct aansluiten bij het milieu waaruit ze voortkomt. Begin mei 1940 studeert de dan 23-jarige Roosenburg taal- en letterkunde aan de Leidse universiteit, waar ze ook Spaans, Frans en Russisch leert. Samen met haar studievriendin Thea Exalto is ze betrokken bij de studentenstaking en gaat ze zich toeleggen op verzetswerk.

Verbannen naar een voetnoot

In het tweede bezettingsjaar helpt Roosenburg met het verspreiden van exemplaren van *Het Parool* in Den Haag. Ze is verantwoordelijk voor de distributie van 200 exemplaren in de Hofstad. Blijkbaar zijn *Parool*redacteuren Jaap Nunes Vaz en Lex Althoff zo van haar werk onder de indruk, dat Roosenburg wordt uitgenodigd voor een gesprek met oprichter Frans Goedhart voor potentieel nieuwe redacteuren. In december 1941 komt ze – samen met toekomstige redacteuren Kees de Groot, Jan Meijer en Wim van Norden – op gesprek en staat ze op gelijke voet met de mannen, aldus verklaringen van onder andere Meijer en Van Norden.

Waarom deze opvallende vermelding? Omdat Roosenburgs aanwezigheid – als enige vrouw in die ruimte – uit de geschiedenisboeken is geschreven: in het standaardwerk *Het Parool 1940-1945. Verzetsblad in Oorlogstijd* is ze verbannen naar een voetnoot. In de verhalen over *Het Parool* tijdens de oorlog staan vooral mannen op de voorgrond en houden vrouwen zich vooral bezig met koerierswerk en het verspreiden van de krant.

Hoewel Roosenburg na de genoemde vergadering niet tot de redactie van de krant toetreedt, verzamelt ze vanaf januari 1942 tot augustus 1943 voor de hoofdredactie wel nieuws via illegale radiozenders. Haar bijdragen zijn zeer welkom: De Groot is in het najaar van 1942 korte tijd de enige *Parool*redacteur op vrije voeten. Vanaf de winter van 1942-1943 krijgt hij hulp van Gerrit Jan van Heuven Goedhart, de voormalige hoofdredacteur van het *Utrechts Nieuwsblad*. Aan beide redacteuren schrijft Roosenburg uitgebreide brieven, met op de dag toegespitste veranderingen aan de verschillende fronten. Aan Van Heuven Goedhart meldt Roosenburg in januari 1943 dat de slag om Stalingrad langzaam verloopt: 'per straat en per fabriek' wordt er gevochten. Ook hoort Roosenburg op 18 januari dat 'de bezetting van Leningrad doorbroken is. De Russen zijn hier over de Neva en langs het Ladogameer getrokken en hebben voor het eerst sinds september 1941 weer contact met hun eigen troepen'. Aan De Groot schrijft ze enkele dagen later over vooruitgang aan het front rondom Charkov in Oekraïne, waar een 'moffen-linie' is gebroken.

Ook bericht Roosenburg op de dag precies over de strijd tussen het Afrikakorps van de Duitsers en de Britten onder leiding van Bernard Montgomery. Ze noemt luchtaanvallen op steden en de verovering van militaire basissen door Franse kameeltroepen. Rond de bevrijding van Tripoli benadrukt ze op 20 januari 1943 hoe groot het gebied is dat de Britten hebben veroverd op de Italianen. 'Tripoli binnengetrokken. Het hele Ital. kol. rijk (12,5 maal zo groot als Engeland) is nu in geallieerde handen. Afstand El Alamein – Tripolis = Leningrad – Parijs. Afgelegd in 3 maanden.'

wijzingen. 'Weet jij iets van dat kamp in Auschwitz af? Het zegt mij helemaal niets. Ik hoop toch zo van harte dat hij erdoor komt! Ze slaan er nogal hard op tegenwoordig.'

Roosenburg heeft niet alleen talent voor nieuwsgaring en journalistiek, ze is ook bedreven in belletrische (schone letteren). In haar nagelaten privéarchief zitten schertsgedichten die vermoedelijk van haar hand zijn: ze zijn met Roosenburgs typische gevoel voor humor – lichtelijk onderkoeld en spottend – geschreven. Zo is er een abc over de Duitse bezetting:

A is Adolf, de bron van alle kwaad.
B is de Burger, die d'ellende ondergaat.
C is de Censuur, die alle vrijheid smoort.
D is het Dieventuig, dat in Nederland niet hoort.
E is de Evacuatie, waaraan wij zijn ontsnapt.
F is de Führer, die Nederland heeft leeggegap.
G is Goering, het laatste vet der natie.
H is de Hoop op mislukken invatie.
I zij de Izaaks, ten dode toe geplaagd.
J is John Bull, door Hitler uitgedaagd.
K is de Kraft, de Freude is steeds zoek.
L zijn de Leugens, die staan in krant of boek.
M zijn de Mina's, die naar beneden daalden.
N zijn de NSB'ers, die Duitsland binnenhaalden.
O is de Oproer, waar iedereen naar smacht.
P is de Publicatie, waar ieder om lacht.
Q zijn de Quislings, hier Mussert en NSB.
R is de Revanche, die komt nog wel, o wee.
S is ons Sijsje, verrader als de reet.
T is de Terreur, die het leven ons verpest.
U is Uncle Sam, die vliegmachines geeft.
V is de Vrijheid, waar ieder naar streeft.
W is Winkelman, met ere hier genoemd.
X zijn de onbekende Nederlandse helden.
IJ is de IJdele hoop om Engeland te verslaan.
Z is de Zee, waar de nazi's in vergaan.

In haar nalatenschap zit nog meer satirische poëzie, waaronder een kopie van *Der Tommy*, een ballade die is gepersifleerd op Goethes *Erlkönig*. Hoewel onduidelijk is of Roosenburg de auteur is van dat gedicht, laten deze stukken poëzie en spotgedichten zien dat satire een belangrijk onderdeel is van de strijd tegen de nazistische bezetting. Ze bieden ruimte voor fantasieën over een snelle nederlaag voor Duitsland, geven mensen hoop of ridiculiseren de collaboratie van NSB'ers.

Verraad

Vanaf het voorjaar van 1943 stopt Roosenburg met het verzamelen van nieuws voor *Het Parool* en helpt ze bij het opzetten van smokkelroutes naar Zwitserland. Als onderdeel van de verzetsgroep Fiat Libertas (Laat er vrijheid zijn) brengt ze ook geheim agenten en neergestorte piloten in veiligheid naar België. Na de oorlog berekende Roosenburg dat ze de gevaarlijke tocht naar Brussel zo'n twintig keer had gemaakt. Enige tijd later smokkelt ze microfiches met spionagemateriaal naar Bern, vanwaar deze naar Londen worden gestuurd.

Ondanks dat Roosenburg haar werkterrein heeft verlegd, blijft ze op afstand betrokken bij *Het Parool*. Haar studievriendin Exalto schreef in haar memoires dat De Groot en Roosenburg rond Kerstmis 1943 op haar kamer op de Keizersgracht in Amsterdam bijeenkwamen om te overleggen over de gevaren die zijn ontstaan door de arrestatie van Jan Stallinga, een spil in de Paroolorganisatie die op de hoogte was van tientallen adressen. Dat De Groot hiervoor mede terugvalt op de kennis en inzichten van Roosenburg, laat zien dat vrouwen serieus worden genomen en betrokken zijn bij belangrijke beslissingen. Roosenburg blijft niet alleen betrokken bij *Het Parool*, ook voor haar werk voor Fiat Libertas valt ze deels terug op de infrastructuur die ze dankzij haar werk voor de krant kent. Zo is Nieuwezijds Voorburgwal 130 sinds oktober 1944 het Amsterdamse reserveadres van de smokkelgroep. Dit is het kantoor van de Schweizerische Presse-Telegraph.

Op 1 maart 1944 wordt Roosenburg in een Brussels café door verraad opgepakt. Overgeplaatst naar de gevangenis in Scheveningen treft zij daar bij toeval haar geliefde aan, Pierre Helderman, die ze heeft leren kennen op een onderduikadres in Wageningen. Hij zit vast voor het tweede Paroolproces, maar bezwijkt op 19 april aan de ontberingen in gevangenschap. In juli 1944 staat Roosenburg samen met negentien andere leden van Fiat Libertas terecht voor *Feindbegünstigung*, spionage en verboden wapenbezit. In de Utrechtse rechtbank doet zij weinig moeite haar rol te verkleinen. Geconfronteerd met de beschuldiging dat ze 19 'terrorpiloten' heeft weggebracht, antwoordt ze: "Meneer de rechter, het waren er 23."

Hoewel ze ter dood is veroordeeld, wordt Roosenburgs vonnis niet direct voltrokken. Dat heeft haar leven gered. Als begin september 1944 de geallieerden verder oprukken naar Nederland en Breda bevrijden, vertrekt de militaire directeur van de Utrechtse gevangenis naar Duitsland en neemt gevangenen, waaronder de ter dood veroordeelde Roosenburg, in veewagens mee. In enkele maanden wordt ze van tuchthuis naar tuchthuis gesleept, in totaal vijf, totdat ze op 6 mei 1945 in Waldheim door troepen van de Sovjet-Unie wordt bevrijd.

Enkele jaren na de Tweede Wereldoorlog krijgt Roosenburg koninklijke erkenning voor haar verzetswerk: in december 1949 ontvangt ze de Bronzen Leeuw voor 'het bedrijven van bijzonder moedige en beleidvolle daden in de strijd tegenover de vijand'.

Latent seksisme

Hoe kan het dat Roosenburgs rol binnen *Het Parool* tijdens de oorlog zo onderbelicht is gebleven? Er zijn meerdere verklaringen. Decennialang wordt verzet door vrouwen in de publieke herinnering geminimaliseerd: de mannelijke blik overheerst en werk van vrouwen wordt voorgesteld als 'ondersteunend en vanzelfsprekend'. Hoewel Roosenburg binnen de Paroolredactie een belangrijke rol speelt als nieuwsverzamelaar, zorgt zij ook voor onderdak en geld voor Van Heuven Goedhart en De Groot, verzetswerk dat snel aandacht verliest tussen de geschiedschrijving over ronkende polemieken en politieke vergezichten.

Toch is latent seksisme geen afdoende verklaring. Roosenburgs werkzaamheden voor Fiat Libertas en andere smokkelgroepen zijn juist taken die worden geassocieerd met masculiniteit: ze zijn avontuurlijk en vol gevaar. Een belangrijke verklaring ligt in een ongelukkige samenloop van omstandigheden. In augustus 1946 vertrekt Roosenburg naar de Verenigde Staten, waar ze vanaf 1948 werkt bij Time Life: ze schrijft voor bladen als *Time*, *Life* en *Fortune*. Ze is het merendeel van de tijd niet in Nederland en kon zo moeilijker haar plek in de geschiedenis opeisen. In 1957 publiceert Roosenburg haar herinneringen aan haar gevangenschap in Duitsland, *The wall came tumbling down*, wat een groot succes is in de VS. De vertaling *De muren* vielen om wordt ook in Nederland geprezen voor de lichtvoetige en ironisch-afstandelijke toon. Maar het levert geen aandacht op voor haar werk voor de krant.

In 1966 vraagt Roosenburg een buitengewoon pensioen voor verzetsstrijders aan bij Stichting 1940-1945, stopt ze met werken in de VS en verhuist ze naar Le Poët-Laval in Frankrijk, waar ze in juni 1972 overlijdt. Zo zijn drie cruciale hoofdrolspelers voor *Het Parool* tijdens de zware tijd in 1942 en 1943 – Kees de Groot, Gerrit Jan van Heuven Goedhart en Jet Roosenburg – niet meer in leven als begin jaren '90 eindelijk de monografie verschijnt over de krant tijdens de Tweede Wereldoorlog, *Het Parool 1940-1945. Verzetsblad in Oorlogstijd*. Door nieuwe bronnen en een bredere blik krijgt Roosenburg alsnog de plek in de geschiedenis die ze verdient. ●

Niet alleen meldt Roosenburg de vorderingen op het slagveld, ze geeft ook informatie door over de diplomatie achter de oorlog. In Casablanca komen enkele leiders van de geallieerden samen om hun oorlogsstrategie te bespreken. De uiteindelijke inzet is duidelijk: enkel een volledige overgave van Hitlers Duitsland zal worden aanvaard, van een capitulatie met voorwaarden kan geen sprake zijn. Aan Van Heuven Goedhart schrijft ze kort over de conferentie: vooral het bijleggen van de ruzie tussen de Fransen Charles de Gaulle en Henri Giraud over het leiderschap van de Vrije Fransen vindt ze meldenswaardig. Het blijft een pijnlijke realiteit dat terwijl Europese legers vechten tegen bezetting en de bevolkingen lijden onder overheersing, de geallieerden zonder inspraak bepalen wat er met gekoloniseerde gebieden in Afrika en Azië gebeurt. Over Libië zullen 'de geallieerden [na de oorlog] uitmaken wat ermee gebeurt'. In tegenstelling tot Frans koloniaal Afrika, Syrië, 'etc.', schrijft Roosenburg: die gebieden 'zullen worden teruggegeven' aan de Fransen.

Ook de diplomatieke betrekkingen in Oost-Azië blijven in Roosenburgs nieuwsbrieven niet onbenoemd, waar eenzelfde realiteit van koloniale verhoudingen in de wereld doordringen. Het Verenigd Koninkrijk en de nationalistische Chinese regering sluiten in januari 1943 een verdrag waarmee Londen afziet van zijn bestuur van een deel van de miljoenenstad Shanghai. 'Eenzelfde verdrag is ook met de regering in Washington gesloten', schrijft Roosenburg, 'opdat na de oorlog samenwerking op gelijke voet kan plaatshebben.' Daarmee zou de Britse en Amerikaanse bezetting van een deel van de havenstad na bijna een eeuw worden beëindigd.

Dat zelfs een doorgewinterde journalist als Roosenburg hiaten in haar kennis over de Duitse bezetting heeft, blijkt uit een brief aan haar vriendin Ceesje van Beijeren. In het voorjaar van 1943 vraagt ze naar de verblijfplaats van de gearresteerde redacteur Jaap Nunes Vaz. 'Heb jij nog enige mogelijkheid om nog te weten te komen waar hij precies zit?' Het antwoord van Van Beijeren is onbekend, maar de volgende brief van Roosenburg geeft wel enige aan-

PORTRET

Tekst: Teun Dominicus

Op 10 februari 1941 verscheen *Het Parool* voor het eerst, illegaal en in het diepste geheim. *Vrij, Onverveerd*, geschreven door Teun Dominicus en Peter de Brock, brengt portretten van de mannen en vrouwen achter dat verzetsblad samen met spiegelportretten van hedendaagse journalisten wereldwijd. Samen laten zij zien: een vrije pers is geen vanzelfsprekendheid, maar een hard bevochten verworvenheid. Hier volgt het portret van Ahmed Abu Artema.

Journalist Ahmed Abu Artema is een overlever.

Eind augustus 2025 wordt hij samen met twaalf andere Palestijnen met hulp van de Nederlandse overheid uit Gaza geëvacueerd. Hij komt in aanmerking voor de vluchtroute dankzij een baan bij *De Correspondent*.

“”

Mijn taak is om de slachtoffers van Gaza te helpen door hun stemmen over de wereld te laten horen. Ik heb daarvoor slechts mijn pen.

Onder zijn artikelen staat een korte biografie. 'Ahmed Abu Artema is een Palestijnse journalist en vredesactivist. Geboren in Rafah in 1984 is Abu Artema een vluchteling uit het dorp Al Ramla.' Achter die plaatsnamen schuilen geschiedenissen die als een rode lijn door zijn carrière lopen, en eigenlijk door de hele Palestijnse journalistiek. Weinigen in Nederland kunnen vóór 7 oktober 2023 Rafah op een kaart aanwijzen: met de Oslo-akkoorden wordt de bezetting van Palestijns land gepacificeerd en geprolongeerd, en sinds de afsluiting van de Gazastrook in 2007 ligt de grensstad verborgen achter een fysieke en mentale blokkade. Uit het oog, uit het hoofd. Enkel bij kortstondige uitbarstingen van geweld komen de inwoners van Gaza kort in beeld, om, na beëindiging van wat door Israëlische militaire autoriteiten eufemistisch 'grasmaaien' wordt genoemd, weer terug te vallen in deprivatie en onderdrukking door bezetting.

Tegenwoordig kún je Rafah niet meer aanwijzen op een kaart. De naam staat er nog, als woordelijke referentie naar de stad die er ooit was. Een omgekeerde *Ceci n'est pas une pipe*: de representatie is er nog, maar de huizen, scholen en bovenal de gemeenschappen die er waren, zijn weggevaagd in de genocide die het Israëlische leger heeft gepleegd.

Waarom benadrukt Abu Artema dat hij een vluchteling is uit Al Ramla? Zijn grootouders zijn tijdens de Nakba in 1948 uit die plaats verdreven, legt hij uit. "Het is belangrijk, niet voor mij persoonlijk, maar voor de Palestijnen. Wij als Palestijnen zijn verdreven van ons land tijdens de stichting van Israël." Deze 'historische onrechtvaardigheid' blijft doorwerken en is de lens waardoor volgens hem de strijd van Palestijnen bekeken moet worden. Dit is niet zijn interpretatie van de wereld of een opinie die slechts gedeeld wordt door activisten die zich inzetten voor de Palestijnse zaak. "Resolutie 194 van de Verenigde Naties stelt dat wij vluchtelingen het recht hebben om terug te keren naar onze woonplaatsen, maar Israël weigert dat."

Eind december 1948 stemt een meerderheid van de leden van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties ervoor dat Palestijnse 'vluchtelingen die willen terugkeren en in vrede willen leven met hun burens toestemming verleend moet worden met de vroegst mogelijke datum' en dat zij die niet willen terugkeren schadevergoeding moeten krijgen voor verlies van eigendom. Er zijn 77 jaren verstreken en het recht op terugkeer is nog niet in zicht. Hoe bedrijf je journalistiek onder bezetting, apartheid en tijdens een genocide? Een grote vraag die bestaat uit drie nog grotere en complexere begrippen en een beroep dat aanspraak maakt op neutraliteit en objectiviteit. Kun je wederhoor vragen aan een soldaat die jou met een drone onder vuur houdt? Als een regime op systematische wijze probeert nieuwsgaring onmogelijk te maken door een oorlogsgebied af te sluiten voor journalisten van buiten en van de verslaggevers op de grond een doelwit maakt, dragen referenties naar normen als onafhankelijkheid en onpartijdigheid dan niet bij aan een continuering van een ongelijke machtsverdeling? Is er dan nog iets buiten het recht van de sterkste?

Ahmed Abu Artema is een overlever. Eind augustus 2025 wordt hij samen met twaalf andere Palestijnen met hulp van de Nederlandse overheid uit Gaza geëvacueerd. Dankzij een baan bij *De Correspondent* komt hij in aanmerking voor de vluchtroute. Eind september zit hij achter een van de rijen bureaus aan het Westerdok aan het Amsterdamse IJ, nog wennend aan de ontsnapping uit de hel van Gaza en onwennig omdat hij is ontsnapt.

In Gaza creëerde het Israëlische leger een hongersnood. Abu Artema is duidelijk magerder dan in 2018, als hij een van de gezichten wordt van 'de Grote Mars van de Terugkeer', een maandenlang protest in Gaza. Vlak ervoor bezoekt hij met een vriend het hek dat Gaza scheidt van de rest van historisch Palestina. Ze wijzen naar de andere kant en zeggen: "Daar ligt ons bezette land." Dat inspireert hem tot berichten op Facebook. 'Waarom beslissen we niet om als de vogels te zijn? Als ze beslissen te

door Israëlische politici wordt gewapperd met een legeronderzoek, is dat voornamelijk om de buitenwereld te bedaren. Hagai El-Ad, directeur van de Israëlische mensenrechtenorganisatie B'Tselem, noemt het 'een onderzoekstheater'.

Maar de moord op de journalistiek reikt verder in Gaza. Niet alleen worden journalisten fysiek tot zwijgen gebracht, hun verhalen, beelden en boodschappen worden continue in twijfel getrokken in een gevecht om beeldvorming. Na 7 oktober richt de Israel Defence Forces (IDF) een afdeling op, Legitimization Cell, met als opdracht Palestijnse journalisten af te schilderen als aanhangers en militanten van Hamas. "Als de mondiale media praten over Israël dat onschuldige journalisten vermoordt, dan is er onmiddellijk druk om één journalist te vinden die mogelijk niet zo onschuldig is – alsof dat het vermoorden van twintig anderen acceptabel maakt", legt een bron uit aan de Israëlische journalist Yuval Abraham. De ondermijning van betrouwbaarheid van Palestijnse journalisten sluit aan bij een sluimerend oriëntalistisch vertoog. Zijn zij niet te betrokken bij de zaak om objectief te zijn zoals wij dat wel zijn? Het is een militaire troef die, gecombineerd met het afsluiten van het oorlogsgebied voor andere media, ervoor zorgt dat de stroom van nieuws uit Gaza opdroogt. Niet omdat er geen misdaden worden gepleegd, maar omdat er steeds minder journalisten zijn om het te verslaan. Een cynische variant van Berkeleys gedachtenexperiment: als er een bom valt op een woonwijk en er is niemand om er verslag van te doen, is hij dan wel gevallen? De strijd om de publieke opinie is niet meer dan een ander slagveld in dezelfde oorlog.

Een wonder. Andere woorden heeft Abu Artema er niet voor dat hij de gerichte moordaanslag heeft overleefd. Op 24 oktober 2023 is hij in het huis van zijn vader in door het Israëlische leger aangewezen 'veilig gebied'. Rafah is een onderkomen voor duizenden vluchtelingen uit de rest van de enclave. Een Israëlische raket boort het huis in en explodeert op luttele meters afstand. Van de klap kan hij zich niets meer herinneren.

Abdullah, zijn 13-jarige zoon, wordt vermoord. Net als zijn nichtje van 10, zijn stiefmoeder, twee tantes en een nicht. Twee van zijn kinderen raken gewond. Zus Banan verliest haar been. Alleen zoon Abdelrahman ontsnapt aan de aanval: hij staat in een rij om brood te halen.

Vanuit het ziekenhuis richt Abu Artema zich tot de wereld. Op zijn telefoon schrijft hij een ooggetuigenverslag: 'Waarom vermoordde Israël mijn zoon?' Zijn 'habibi' noemt hij hem, zijn geliefde zoon. Vervuld van rouw beschrijft hij stap voor stap wat er die noodlottige dag in Rafah gebeurde. Hoe de familie in de woonkamer zat. Het geschreeuw na de inslag. De tocht naar het ziekenhuis. En hoe hij vanuit zijn ziekenhuisbed die vraag stelde: waarom vermoordde Israël mijn zoon?

"Het was een verplichting naar de slachtoffers en naar mijn zoon. Ik schreef om hun boodschap te verspreiden", legt Abu Artema uit op het kantoor van *De Correspondent*. "Dat is een vorm van verzet. Wat is de filosofie van verzet? Alle daden die zich verzetten tegen kolonialisme. Dus als de kolonisten ons het zwijgen op willen leggen, dan spreken wij ons uit. Ik schrijf, omdat het verzet is tegen kolonisatie en onrechtvaardigheid." Voor hem overlappen journalistiek en activisme. "Ik denk dat je als journalist niet neutraal hoeft te zijn." Zijn bestaan, als journalist en als Palestijn, is al een verzetsdaad. "Ik kan de Palestijnse tragedie en het Palestijnse lijden niet scheiden van mijzelf." Waarom moet mijn leven gescheiden zijn van mijn werk, vraagt hij zich af. "Ik heb een boodschap en die draag ik op geweldloze wijze uit. Mijn opdracht is de stem van de Palestijnse slachtoffers met de wereld te delen." Neutraliteit? Het woord zegt hem weinig. "Dat betekent dat het kind dat vermoord is en de moordenaar gelijk zijn." Daarentegen zijn feiten heilig voor

hem: die moet je benoemen, ook als ze vervelend zijn. En er zijn fundamentele waarheden waar je journalistiek op kunt bouwen dan ogenschijnlijke objectiviteit. "Ik hoef geen activist te zijn om te zeggen dat ik tegen het vermoorden van kinderen in Gaza ben. Dat ik tegen uithoering als wapen ben. Ik eis dat internationaal recht en mensenrechten worden geïmplementeerd voor Palestijnen. Zelfs als ik voor gevestigde media werk, behoud ik mijn menselijke waardigheid." Voor *Time* en *The Nation* doet Abu Artema in 2024 verslag van zijn leven in het belegerde Gaza. Met eigen lijf ondergaan, gestaafd met cijfers.

Kritiek is er voor Israëlische en westerse media. Israëlische oorlogsmisdaden beginnen niet met schieten, maar met het creëren van een narratief dat feiten verdoezelt en Palestijnen dehumaniseert. Israëliërs zien niet wat er met Palestijnen gebeurt: er zijn hekken en muren, aangevuld met een mentale barrière. Tijdens zijn evacuatie uit Gaza rijdt Abu Artema met een bus door het land waaruit zijn grootouders zijn verdreven. Hij ziet levendige taferelen. "De mensen zijn bezig met hun dagelijkse beslommeringen en denken dat er niets aan de hand is. Misschien zien ze de slachtoffers aan de andere kant van het hek niet als gelijkwaardige mensen, misschien doen de levens van die mensen daar er niet toe. Zo kunnen ze hier in het reine blijven met de realiteit van deze genocide, en hun leven leiden alsof er niets aan de hand is."

Abu Artema staat niet alleen in zijn oordeel. In Israël is journalist Gideon Levy een roepende in de woestijn. Hij doet al decennia verslag van de bezetting van Gaza voor *Ha'aretz* en ziet hoe de blikken worden afgewend voor de continuering van de bezetting. Over zijn collega's in Israël oordeelt hij hard. 'Na 7 oktober 2023 staakten de media hun journalistiek en werden in plaats daarvan agenten van nationalistische en militante emoties, opjuttend en aanmoedigend, een ministerie van propaganda, een pr-bureau voor het leger, verantwoordelijk voor het hooghouden van het moraal van een volk in oorlog.' Maar deze serviele houding wordt niet geboren met de Hamasaanval: Israëlische media werken jarenlang actief mee aan het verbergen van de bezetting en het witwassen van misdaden. Niet uit overheidswang of door censuur, maar door ideologische overtuiging. 'De Israëlische media zijn een van de belangrijkste actoren geworden voor dehumanisering van de Palestijnen. [...] Zij willen niets weten van wat hun overheid en leger doet, want de meest comfortabele manier om te leven met realiteit van bezetting, apartheid en oorlog is met ontkenning, onderdrukking en dehumanisering.' Abu Artema kent Levy's werk. "Lees wat hij schrijft over Israëlische media. Zij nemen het vertoog van het Israëlische leger over. Als journalisten nu in Gaza komen, rijden ze mee met de tanks."

Hij voelde zich een verrader. In zijn eerste bijdrage voor *De Correspondent* schrijft Abu Artema over het knagende gevoel dat hij te eten krijgt, terwijl kinderen in Gaza nog steeds honger lijden. "Ik was als individu gered. Mag je daar blij mee zijn als je familie en je eigen mensen nog steeds de horror moeten doorstaan?" Het is overleversschaamte, met de vraag waarom hij wel levend uit het oorlogsgebied is gekomen. "Toen ik uit Gaza kwam, kreeg ik eten en een veilige slaapplek. Ik kon douchen. Heel simpele dingen. Voor de mensen in Gaza zijn deze simpele zaken slechts dromen." Met overleven komt voor hem een opdracht. "Schrijven is in zichzelf een verantwoordelijkheid. Mijn taak is om de slachtoffers van Gaza te helpen door hun stemmen over de wereld te laten horen. Ik heb daarvoor slechts mijn pen. Het is geen grote rol, ik ben bescheiden over mijn taak als journalist. Maar uiteindelijk moeten we wel ons best doen."

Als hij doorgaat met schrijven kan hij die ene vraag blijven stellen. Waarom vermoordde Israël mijn zoon? ●

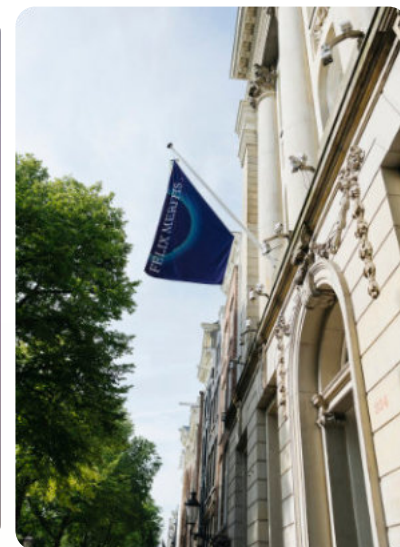
vliegen, dan vliegen ze. Waarom ontzegt Israël ons een mensenrecht, namelijk ons recht op vrijheid van beweging.' En later, met een voor hem kenmerkende stijl: 'Waarom sterven we langzaam door Israëlisch beleid? Laat ons een kreet voor het leven slaken, laat ons zorgen dat onze stem gehoord wordt. Laten we op onze gevangenisdeuren kloppen.'

Zijn berichten zetten tienduizenden Palestijnen aan tot meedoen aan geweldloos verzet. Maandenlang demonstreren zij wekelijks bij het hek dat hen scheidt van het land waarvan zij verdreven zijn. "Tot een paar jaar geleden vond men het idee van vreedzame strijd in Gaza vreemd en werd het afgewezen. [...] Maar met de Mars van de Terugkeer kwam er een positieve verandering", legt Abu Artema in 2018 uit aan *Al Jazeera*.

Hij krijgt een podium van *The New York Times* voor zijn boodschap van vreedzaam verzet en internationaal recht. Voor hem en de tienduizenden demonstranten is de VN-resolutie 194 hun wapen. Ze eisen dat internationaal recht wordt geïmplementeerd. In totaal worden bij de bijna twee jaar durende demonstraties 311 demonstrerende Palestijnen vermoord en raken er 34.000 gewond.

'Palestijnen in de Gazastrook zien twee scenario's', schrijft Abu Artema in oktober 2018. 'Langzaam en stil sterven als gevolg van een belegering, instorting van gezondheidszorg, hoge werkloosheid, reisbeperkingen, bezuinigingen op salarissen en economische instorting; of ze sterven luidkeels, en de wereld zal hun schreeuw en eisen van vrijheid, waardigheid en bevrijding horen.' Palestina is verworden tot een begraafplaats voor journalisten. Sinds de aanval van Hamas op 7 oktober 2023 heeft Israël volgens het Committee to Protect Journalists (CPJ) 249 journalisten en medewerkers van media vermoord, 170 verwond en 94 opgesloten. De moorden beperken zich niet tot Gaza: ze zijn met inbegrip van 31 gedode journalisten in Jemen, zes in Libanon en drie in Iran.

Zijn het ongelukken? Excessen? Hetzelfde CPJ publiceert in mei 2023 het verslag *Deadly Pattern* over het doden van twintig journalisten sinds 2001 door het Israëlische leger. Er is sprake van een patroon: door geweld tegen mediaprofessionals krijgt de wereld geen informatie over wat er dagelijks in Palestina gebeurt. Verslaggevers worden het zwijgen opgelegd. Er is tweemaal sprake van sabotage van verantwoording. Eerst zijn er geen journalisten ter plaatse die bewijsmateriaal kunnen verzamelen voor een breder publiek om zo een oordeel te vormen over de feiten, vervolgens hoeft niemand zich voor de moorden op verslaggevers te verantwoorden, concludeert het CJP. Als er

Media voor Democratie 2025: 'People love the truth, but hate the facts'

Op 13 juni 2025 kwamen ruim honderd vertegenwoordigers van publieke en private media bijeen op de tweede editie van het evenement Media voor Democratie, georganiseerd door Stichting Democratie en Media en de stichtingen achter de titels *Trouw*, *NRC*, *Het Parool* en *de Volkskrant*. Centraal stond de vraag: hoe houden we de werkelijkheid weerbaar in tijden van permanente verandering en oorlogsdreiging?

Dat het evenement op vrijdag de 13^e werd georganiseerd, was niet geheel toevallig. De dreigingen die op onze democratie afkomen en de uitdagingen waar de journalistieke sector voor staat, worden breed gevoeld. Vertrouwen en gezag zijn niet meer vanzelfsprekend, en oude antwoorden en opvattingen volstaan niet meer. Deze tijd vraagt om nieuwe inzichten, scherpe analyses en heldere vergezichten.

De keynote speech van Sean Illing, senior correspondent en podcastpresenter van *The Gray Area* en co-auteur van het boek *The Paradox of Democracy*, illustreerde genadeloos hoe de liberale democratie zoals we die kennen, niet langer bestaat. Hoe deze is gekaapt door kwaadwillende politieke en kapitalistische krachten, en het effect hiervan op de positie van journalistieke media: 'When you lose control of the information environment, you lose the ability to coordinate meaning.'

Filosoof, schrijver en voormalig Denker der Nederlanden Marjan Slob illustreerde in haar bijdrage het belang van gemeenschapszin en een democratische mentaliteit. En illusionist Victor Mids liet deelnemers tijdens de lunch ervaren hoe eenvoudig mensen te beïnvloeden zijn. Makers van *Het Klokhuis* legden in een stop-motion video nog eens helder uit wat het woord werkelijkheid betekent. De dag werd afgesloten door een interactieve column van Eveline van Rijswijk, reagerend op quotes vanuit het publiek.

In de deelsessies analyseerden deelnemers specifieke uitdagingen: de afbakening tussen journalistiek en media, de noodzaak en ruimte voor publiek-private samenwerkingen en de journalistieke overproductie die mensen verward, verlamt en moedeloos maakt. Er is besproken hoe journalistieke besluitvorming en leiderschap eruitzien in tijden van crisis, hoe de journalistiek kan functioneren in een door technologie gedomineerde wereld en welke rol burgers kunnen spelen in het vormgeven van nieuwe structuren. Ten slotte is er ook gekeken naar hoe de democratie toekomstbestendiger gemaakt kan worden, en zijn beelden geschetst van hoe ons medialandschap er in 2040 uit zou moeten zien.

Enkele inzichten die boven kwamen:

1. 'Democracy is not merely how we choose our leaders. It is how we talk to each other, how we form beliefs about the world, how we persuade each other. And because it is open and free, it is inherently unstable.' Ook Marjan Slob zegt: 'Een democratische mentaliteit is de manier waarop we elkaar vasthouden en de onderlinge verhoudingen een beetje regelen en fair houden.' Dit is niet zonder implicaties voor de journalistiek – ook hier moeten de waarden die we allen aanhangen centraal staan in ons denken en handelen.
2. 'The zone is hopelessly flooded with shit'. Media en journalistiek zijn niet hetzelfde. Aldus een deelnemer: 'De journalistiek moet niet vermaken, verstrooien, influencen of verkopen, maar checken en duiden.'
3. Focus niet (alleen) op de waarheid, maar juist de onwaarheid. Zo zei een deelnemer: 'We moeten niet alleen maar verslag doen van wat we zien, maar ook van wat we niet zien. Soms is iets wat afwezig is, maar eigenlijk aanwezig had moeten zijn, uitermate veelzeggend.'
4. Wees voorbereid – onder andere door de vaardigheden van redacties te vergroten. Zoals ze in Finland doen. Hier staat foresight centraal:

systematisch toekomstdenken als instrument voor beleid en maatschappelijke ontwikkeling.

5. Oplossingen lijken te liggen bij menselijkheid. Duurzaam contact met burgers is nodig en op veel verschillende manieren mogelijk. Marjan Slob zei: 'Burgers zijn geen beleidsconsumenten. Met een vox pop neem je ze niet serieus als medeburgers. Vraag door en wees kritisch: welke verboden zien zij, welke waarden botsen er?'
6. Zowel publieke als private media voelen de urgentie om meer samen te werken. Daarbij moeten organisaties zich afvragen wat ze ten diepste willen beschermen en waar de gezamenlijke belangen liggen. De NPO en de grotere titels dragen daarin extra verantwoordelijkheid.

De rol van journalistieke media voor onze democratie is fundamenteel veranderd. Maar dat betekent niet dat ze is uitgespeeld. Wel dat ze zichzelf opnieuw zal moeten uitvinden. In de woorden van Sean Illing: 'There are no gatekeeping institutions left. Information will never be controlled again. So this next phase of democracy, whatever it is, is not about managing the flow of information. It is about helping people to learn to live with its abundance.'

Chaos
Alvoor alles kantelt

Kantelen, zal het eens

Onze wereld is er een
van overstromingen
overnames
onderstromen
aannames
verknijpte normen
verdwijpend
in de virtuele
versnipperaar

Rode Lijnen
Haken
Kruizen

Chaos
Alvoor alles kantelt

Kantelen, zal het eens

Verzet begint niet met grote woorden

Ik hoor echo's van wijsheden
die door de bomen ruisen
klanken van hoop
die neerdwarrelen.
De lokroep daarginder
voorbij het kantelpunt
Dat wat fluit en vliegt en siddert
om omhoog te schieten!

Ik zie een processie
van Gratie
van lichamen
bezield van pure schoonheid
de diepere kern die uit de boezem
van moeder Aarde schijnt
En die ons Mens maakt
Moedig door de straten schrijden

Grillige geraamten van oude machten
aan de zijlinie

Verandering begint niet met grote woorden.

Ik verander de dingen die ik niet langer accepteer.

Gesteunde initiatieven

ORGANISATIE	OMSCHRIJVING	BEDRAG
Amsterdam Law Hub	Podcast Jensma over de Rechtsstaat	€ 32.670,00
Arena for Journalism in Europe	Dataharvest	€ 20.000,00
ASKV	Duurzame samenwerking en effectieve bescherming voor staatlozen in Nederland	€ 30.000,00
ASKV	Campagne Stop de Strafbaarstelling / Asielwetten	€ 15.000,00
Campagnebureau BKB	Tour de (R)evolutie	€ 10.000,00
Check je stem	Organisatiesteun	€ 15.000,00
Dawn Collective	Organisatiesteun	€ 25.000,00
De Correspondent	Juridische Hulp Hoger Beroep	€ 22.750,00
deCheckers	Overbruggingssteun	€ 35.000,00
Deep Canvassing	Deep Canvassing NL: Verkiezingen 2025-2026	€ 30.000,00
Defend Democracy	Webwatch	€ 50.000,00
DeGoedeZaak	Organisatiesteun	€ 60.000,00
Doxy Films	UNICORN	€ 42.500,00
EDRI	Organisatiesteun	€ 30.000,00
European Press Prize	Organisatiesteun	€ 100.000,00
European Press Prize	Nabetaling steun 2017	€ 50.000,00
Het Actiefonds	Organisatiesteun	€ 50.000,00
Hogeschool van Amsterdam	Empatische Hoorzitting	€ 10.000,00
Humanity in Action	Organisatiesteun	€ 65.000,00
IZI Solutions	Controle Alt Delete	€ 30.000,00
Joods Cultureel Kwartier	Open Joodse Huizen/ Huizen van Verzet	€ 10.000,00
KU Leuven	Omggaan met AI-factchecking: praktische inzichten voor de journalistiek	€ 20.000,00
Media Development Investment Fund (MDIF)	Organisatiesteun	€ 468.967,00
NEF/Civitates	Tech and Democracy Portfolio	€ 70.000,00
New Media Platform	HOPSR	€ 20.000,00
New Urban Collective/The Black Archives	Organisatiesteun	€ 35.000,00
Nuhanovic Foundation	Organisatiesteun	€ 37.000,00
Open State Foundation	Open Lobby	€ 10.000,00
Open State Foundation	Lobbyregister: een model voor Nederland	€ 18.500,00
PAX	Campagne Webwatch Weerbaar de Verkiezingen In	€ 7.000,00
Philea	Journalism Funders Forum	€ 15.000,00
Post-X Society	Hybrid Election Interference Observation	€ 30.000,00
Qissa	Organisatiesteun	€ 25.000,00
RFG Media	RFG Magazine	€ 30.000,00
Rose Stories	Organisatiesteun	€ 25.000,00
Stella Braam	Bronbescherming, geheime diensten en veilig werken voor journalisten	€ 8.893,85
Stichting 1877	Martin van Amerongen Fellowship	€ 20.000,00
Stichting Are We Europe	Full Stack Journalism	€ 30.154,00
Stichting Bits of Freedom	Organisatiesteun	€ 35.000,00
Stichting Bureau Burgerberaad	Alex Brenninkmeijer Dialoog 2025	€ 3.000,00
Stichting Democratie Monitor	Organisatiesteun 2025	€ 51.900,00
Stichting Democratie Monitor	Organisatiesteun 2026	€ 30.000,00
Stichting Expertisecentrum Journalistiek	How to democracy?	€ 25.000,00
Stichting In Mijn Buurt	Organisatiesteun	€ 2.250,00
Stichting Ketu Koti Tafels	Organisatiesteun	€ 30.000,00
Stichting Leer Zelf Online	Kieskompas met Steffie	€ 10.000,00
Stichting Lowlander Project	Boektour Marshall Ganz	€ 5.000,00
Stichting Migratierecht Nederland	Commissie Meijers	€ 30.000,00
Stichting Ministerie van de Toekomst	Lokale Democratie Coalitie	€ 25.000,00
Stichting Movies that Matter	Organisatiesteun	€ 30.000,00
Stichting Nederland wordt beter	Nederland is beter: Tot Hier en Verder	€ 10.000,00
Stichting PILP	Organisatiesteun	€ 75.000,00
Stichting PublicSpaces	PublicSpaces conferentie 2025	€ 40.000,00
Stichting Represent Jezelf	Represent Jezelf 3.0 (Jongerencampagnes)	€ 45.000,00
Stichting SETUP	Digitaal Stembusakkoord nieuwe stijl	€ 15.000,00
Stichting Stem op een Vrouw	Organisatiesteun	€ 30.000,00
Stichting Stop de Zoutwinning	Organisatiesteun	€ 10.000,00
Stichting Theater Na de Dam	Organisatiesteun 2025	€ 37.500,00
Stichting Theater Na de Dam	Organisatiesteun 2026-2027	€ 40.000,00
Stichting Vers Beton	Warm Beton - Rotterdam experimenteert met Community journalism	€ 28.095,00
Stichting Verspers Uitgeverij	Het Oekraïne-referendum tien jaar later	€ 22.200,00
Stroomversnellers	Educatiefonds van Onderop	€ 15.000,00
SWOO	Bijzonder Hoogleraar Onderzoeksjournalistiek	€ 50.000,00
The Back Lot	10 Minuten Jeugd Journaal	€ 33.333,00
The Trust Project	TrustAccelerator	€ 10.000,00
Thomas Hogeling	Podcast Inktvingers	€ 39.046,50
Transparency International Nederland	Hoe bescherm je klokkenluiders als waakhonden van de rechtsstaat?	€ 23.333,33
UNESCO	Guillermo Cano World Press Freedom Prize	€ 6.000,00
University of New Europe	UNE Foundation	€ 10.000,00
Verzetsmuseum Amsterdam	Reizende tentoonstelling: Voormalige Nederlandse koloniën, van Tweede Wereldoorlog naar onafhankelijkheid	€ 30.000,00
Villamedia Uitgeverij	Organisatiesteun	€ 70.000,00
Warffum Alert	Organisatiesteun	€ 30.000,00
World Press Photo	The World Press Photo Archive: How our History Informs our Future	€ 40.000,00
TOTAAL		€ 2.590.092,68

Vermogensbeheer

Het vermogensbeheer van SDM is ondergebracht bij een extern fiduciair beheerder, IBS Capital Allies. Het vermogen wordt belegd op basis van een door het bestuur vastgesteld beleggingsstatuut. Centraal in het beleid staan de instandhouding van het vermogen en maatschappelijk verantwoorde beleggingen. Al onze beleggingen voldoen aan duurzaamheidscriteria en aan de richtlijnen van de UN Global Compact. Beleggingen in wapens, tabak, alcohol en gokken zijn uitgesloten. Ook wordt gelet op waarborging van vrijheid van meningsuiting, persvrijheid en digitale rechten.

Staat van baten en lasten over 2025

Stichting Democratie en Media boekte in 2025 een negatief financieel resultaat van €7.242.840. Het nettoresultaat is onttrokken aan de algemene reserve.

2025 was een turbulent beursjaar. Het jaar werd gedomineerd door volatiliteit, geopolitieke spanningen en het handelsbeleid van de Amerikaanse president Donald Trump. In mei 2025 is vanwege toenemende druk op de democratie in landen waar de beleggingen van SDM zich bevinden, besloten om de exposure in aandelen naar de Verenigde Staten voorlopig met 50% af te bouwen en die aandelen te herallocceren naar Europa. Het gewicht van de VS in het aandelenbelang is teruggelopen van 72,8% naar 36,4%. En het gewicht van Europa toegenomen van 17,6% naar 58,8%. In relatieve zin heeft de omzetting van wereldwijde beleggingen naar Europese beleggingen een negatieve invloed op de performance gehad. De duurzame portefeuille van SDM presteerde daarnaast minder goed dan marktconforme niet-duurzame portefeuilles.

Wij blijven vasthouden aan ons duurzame beleggingsbeleid en blijven net als voorgaande jaren voornemens om democratie, rechtsstaat en journalistiek te ondersteunen waar mogelijk binnen de bandbreedtes van onze vermogenspositie.

BALANS PER 31 DECEMBER 2025

(na verwerking resultaatbestemming)

ACTIVA

	<u>31-12-2025</u>	<u>31-12-2024</u>
	€	€
VASTE ACTIVA		
Materiële vaste activa		
Verbouwingen	34.496	26.361
Computers	21.531	27.248
Overige inventaris	9.024	5.360
	<u>65.051</u>	<u>58.969</u>
Financiële vaste activa		
Overige deelnemingen	7.383.341	7.383.341
Leningen	850.000	850.000
Effecten		148.253.635
Waarborgsommen	27.933	27.933
	<u>147.946.616</u>	<u>156.514.909</u>
VLOTTENDE ACTIVA		
Overige vorderingen en overlopende activa	478.795	1.151.934
Liquide middelen	7.712.373	6.787.464
	<u>156.202.835</u>	<u>164.513.276</u>

PASSIVA

	<u>31-12-2025</u>	<u>31-12-2024</u>
	€	€
Stichtingskapitaal	454	454
Algemene reserve	154.225.165	161.639.141
Bestemmingsreserve	171.136	0
STICHTINGSVERMOGEN	<u>154.396.755</u>	<u>161.639.595</u>
KORTLOPENDE SCHULDEN		
Overige schulden en overlopende passiva	1.806.080	2.873.681
	<u>1.806.080</u>	<u>2.873.681</u>
	<u>156.202.835</u>	<u>164.513.276</u>

STAAT VAN BATEN EN LASTEN OVER 2025

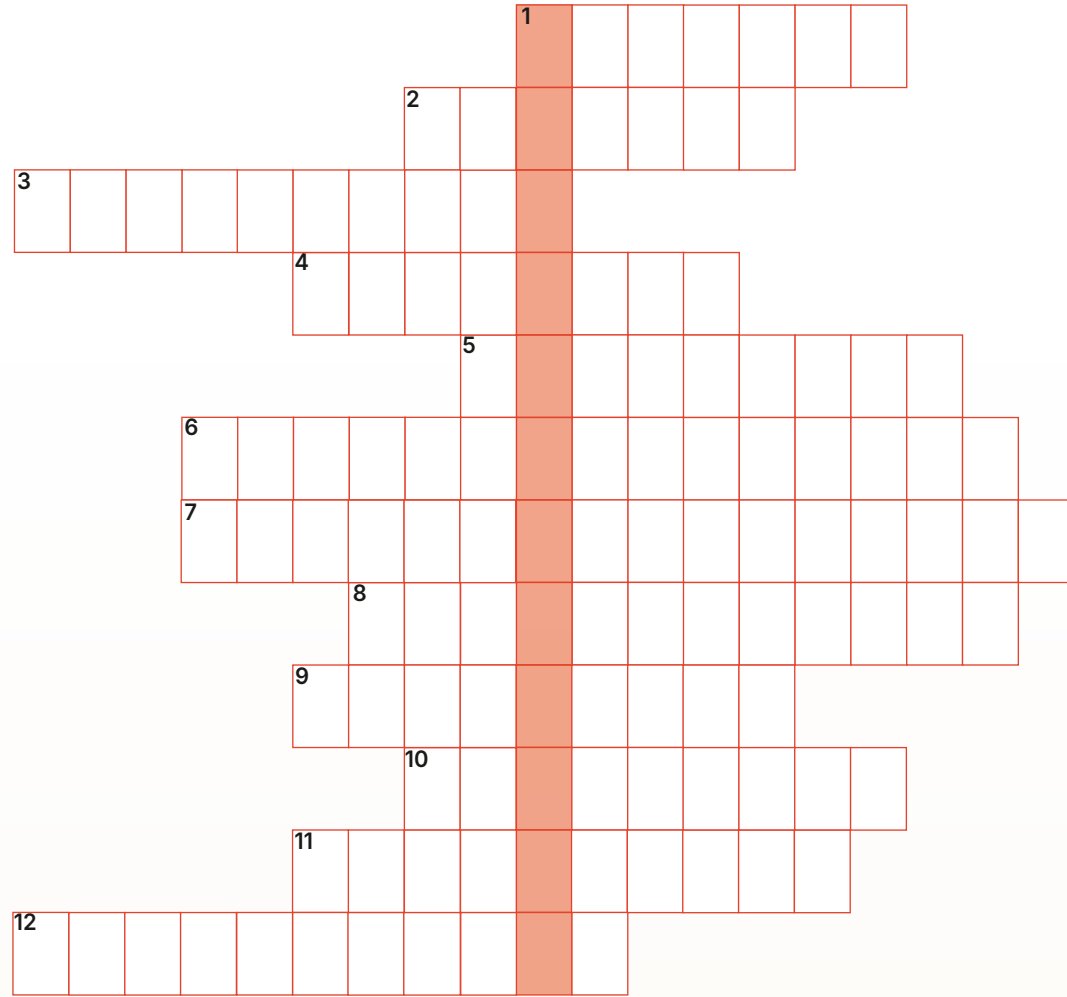
	realisatie 2025 €	begroting 2025 €	realisatie 2024 €
Resultaat uit beleggingen	-2.256.749	7.108.956	16.635.469
Overige opbrengsten	0	0	564
Bijdragen, subsidies en activiteitenlasten	-3.567.940	-4.107.014	-3.433.601
Brutowinst	-5.824.689	3.001.942	13.202.432
Lonen en salarissen	1.117.885	1.241.849	857.885
Afschrijvingen	16.074	10.927	14.032
Beheerskosten	413.247	473.644	408.745
	1.547.206	1.726.420	1.280.662
Bedrijfsresultaat	-7.371.895	1.275.522	11.921.770
Financiële baten en lasten	129.055	0	108.519
Nettoresultaat	-7.242.840	1.275.522	12.030.289
Resultaatbestemming			
Toevoeging aan de bestemmingsreserve	171.136		
Onttrekking aan de algemene reserves	-7.413.976		

Woordgraptogram

Het woordgraptogram is een soort kruiswoordpuzzel of cryptogram maar dan met woordgrapjes. Leuk! De gezochte antwoorden zijn altijd net-niet-bestaande woorden, en hebben in deze speciale editie enig verband met democratie en media. Een paar voorbeelden om er in te komen: Felle lichtstraal die journaal voorleest? Nieuwslaser. Gevangenis waarin je vastzit in eigen bevestigingsvooroordeel?

ConfirmationBajes. Ingemaakte groente met lage pH die vrije pers verbiedt? Censuurkool. Nu zelf aan de slag. Als je de verticale opgave eerste oplost, heb je al wat hulletters voor de horizontale raadseis. Succes!

Verticaal: Het (Engelstalige) feest van het actief deelnemen

- Kinhaar van nieuwsmedia is ook een vrucht
- Platvloers synoniem voor glijmiddel klinkt als anti-EU-meneer Farage
- Ruimte waarin je je kunt wassen en in discussie kunt gaan
- Dit draaiwiel van een lange ov-wagen is ook besluitvormend orgaan
- Engels doe zeggen tegen deel van communistisch symbool klinkt ook als fiets
- Opsomming van niet dichtbij, hartige taart en muziek maken met je mond geeft een democratisch feest
- Gegevens over trap voor Huis ten Bosch (bekend van foto) zijn fake news
- Tovenaar uit bekende ringentriologie maakt politieke reclames
- Passagiersplek op fiets, met uitzicht op onze huidige premier
- Tongzoenen met kever klinkt als auteur van grondwet
- Spirituele vakantie van NAVO baas
- Opnieuw bepalen hoeveel stemmen zijn uitgebracht (of hoeveel gewedieren er zijn)

Oplossingen op de volgende pagina.

Het team

Foto's: Anne van Zantwijk

Nienke Venema
Directeur-bestuurder

Nevenfuncties: Lid van de raad van advies van Stichting CollAction, Voorzitter van het bestuur van de European Press Prize

Trots op: Dat is een gelijke strijd tussen het vinden van een goed huis voor RTL Nieuws (en de twee nieuwe stichtingen voor RTL en NU) en het feit dat 24 mediapartijen op de brief aan Buma stonden, en we hiervoor ongelooflijk veel positieve aandacht kregen, tot aan het NOS Achtuurjournaal toe.

Functie 2025: Directeur-bestuurder

Mieke de Vos
Hoofd Strategie en Organisatie

Nevenfuncties: Lid van de Raad van Advies van het Commissariaat voor de Media en interimmanager van de afdeling kennis & collecties van de UvA (het Allard Pierson)

Trots op: Het meest trots op de strategische transitie, het afscheid nemen op 18 december van de oude strategie en de opstap naar de nieuwe en hoe we dat als een team hebben gedaan.

Functie 2025: Interim-programma-manager transitie

Karlijn Bink
Hoofd Operationeel

Trots op: Ik ben ontzettend trots op hoe onze ontstaansgeschiedenis aandacht heeft gekregen gedurende het jubileumjaar. Het beste voorbeeld hiervan is het boek *Niet buigen, niet bukken*, geschreven door Jos Sinnema. Wat begon als een vraag van een van de nabestaanden op de 5 februariherdenking is ontwikkeld tot een prachtig boek over het verleden van het Illegale Parool, met mooi vormgegeven banieren die het verleden een plek geven op de jaarlijkse herdenking. Het drukken van het inlegvel was zo bijzonder. Maar ook de voorbereiding van de speeches op de Leusderheide en in het Oranjehotel hebben mij persoonlijk dichter bij het verleden van de stichting gebracht.

Functie 2025: Operationeel manager

Sümeyye Ekmekçi
Lead Strategie

Nevenfuncties: Lid van het bestuur van Humanity in Action Nederland, Lid van de raad van advies van Ariadne Netwerk

Trots op: De bijeenkomst die we hadden georganiseerd over beïnvloeding. Ik ben er trots op dat we verschillende stakeholders bij elkaar hebben gebracht, omdat in dit belangrijke speelveld iedereen een steentje bij te dragen heeft, maar we dat niet altijd zo makkelijk overzien.

Functie 2025: Programmahoofd Fonds Democratie en Media

Lisa Peters
Lead Externe Betrekkingen

Trots op: Op de mensen die we dit jaar bij elkaar hebben gebracht. 120 kopstukken uit het medialandschap tijdens Media voor Democratie. Media en overheid aan één tafel tijdens de Bijeenkomst Oneigenlijke Verkiezingsbeïnvloeding - een gesprek dat hard nodig was. En de ruimte die we creëerden om samen te reflecteren: op journalistiek, op onze democratie, op wat we willen beschermen. Die ontmoetingen gebeuren niet vanzelf. Daar zijn wij voor.

Functie 2025: Manager Communicatie

Casper Siffels
Beleidsmedewerker Media en Democratie

Trots op: De reflectiesessies van SDM over democratie. We begonnen met een goed overdachte, relevante vraag: hoe maken we democratie weer aantrekkelijk? Dat bracht iets in beweging, en zorgde dat we niet in vaste, al gedraaide, groeven terecht kwamen. Het was een diverse groep, wat zorgde dat het knetterde, maar ook dat we echt verder dachten. De dilemma's die daar tevoorschijn kwamen, neem ik nog steeds mee in mijn werk.

Functie 2025: Programmamanager Democratie en Rechtsstaat

Tim Schoot Uiterkamp
Beleidsmedewerker Kennis en Onderzoek

Trots op: Ik ben het meest trots op het initiatief Weerbare Tegenmacht. We hebben hiermee mogelijk gemaakt dat we met een groep partners uit verschillende 'domeinen van tegenmacht' (activisme, NGO's, juridisch, journalistiek, cultuur, wetenschap) samen een bijeenkomst hebben kunnen organiseren. Het doel was om meer begrip en samenwerking richting gedeelde bedreigingen te creëren.

Functie 2025: Programmamanager Organisatie- en Veldversterking

Wout van Zaale
Communicatiemedewerker

Nevenfuncties: Columnist voor *Ad Valvas*

Trots op: Het meest trots ben ik stiekem op mijn geweldige collega's, die de drijvende kracht zijn achter al onze projecten, evenementen, opiniestukken en ga zo maar door. Zonder hun harde werk zou het maar een saaie bedoeling zijn op onze LinkedIn-pagina, en hadden we in 2025 nooit de mijlpaal van 5000 volgers aangetikt.

Functie 2025: Communicatiemedewerker

Mirjam van der Zijden-Grotjohann
Office Manager

Trots op: Het mogen organiseren van de 5 februariherdenking die elk jaar plaatsvindt is voor mij iets om trots op te zijn. In 2025 hebben we vanuit SDM ook symbolisch een cel geadopteerd in het Nationaal Monument Oranjehotel en ter ere daarvan een bijeenkomst georganiseerd waarbij er ook aandacht was voor de vrouwelijke gevangenen die tijdens de bezetting in de Tweede Wereldoorlog gevangen hebben gezeten.

Functie 2025: Bureaucoördinator

In 2025 ook werkzaam voor SDM

Aybala Carlak
Programmamanager
Toekomstbestendige Journalistiek

Ash van Ree
Projectmedewerker

Sahar Shirzad
Programmacoördinator
Fonds Burgerbewegingen

Maartje Eigeman
Hoofd Fonds Burgerbewegingen

Omdat onze
democratische rechtsstaat
en vrije media nooit
vanzelfsprekend zijn.